

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön nimi

Ilmiöoppiminen nuorten aktiivisuuden ja osallisuuden välineenä
Luolajan koulussa

Anne Kivelö

Kansalaistoiminnan- ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

Arvioitavaksi jättämisaika 11 / 2015

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anne Kivelö	Sivumäärä 40 ja 5 liitesivua
Työn nimi Ilmiöoppiminen nuorten aktiivisuuden ja osallisuuden välineenä Luolajan koulussa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Heini Kapanen ja Heli Eischer	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Ismo Aho; Luolajan koulu, Hämeenlinna	
Tiivistelmä <p>Osallistava, toiminnallinen opinnäytetyöni on työelämälähtöinen sekä tutkimuksellisella asenteella toteutettu. Toiminnallisen opinnäytetyöni kehittämistehtävänä oli tehdä tilaajalle, Hämeenlinnan Luolajan koululle, uudistusperusteinen arviointi ilmiöoppimisesta nuorten aktiivisuuden ja osallisuuden välineenä. Työni on rajattu terveystiedon näkökulmaan ilmiöpohjaisessa opettamisessa. Tämä perustuu 1.8.2016 alkaen muuttuvaan opetussuunnitelmaan. Uudessa opetussuunnitelmassa pyritään oppiaineiden eheyttämiseen sekä rajoja ylittävään oppimiseen. Ilmiöoppiminen on uusi käsite opetussuunnitelmassa. Se pitää sisällään laajan kirjon tuttuja, jo vuosia käytössä olleita toimintamenetelmiä ja opetuksen metodeita.</p> <p>Opinnäytetyössäni avaan ilmiöoppimisen käsitteitä teorian kautta sekä havainnoimalla neljännen luokan ilmiöpohjaista opiskelua terveystiedossa ja opintokäyntiä sekä haastatteleamalla luokanopettajaa ja vertailemalla jo toteutuneita ilmiöoppimisen projekteja. Tekemäni havainnointi, asiantuntijahaastattelu, opintokäynti sekä teoreettinen tietoperusta tukevat toisiaan kun tarkastellaan tutkimuskysymystäni: Mitä on ilmiöoppiminen ja miten se osallistaa nuoria terveystiedon ja yrittäjyyden opiskelussa? Olen tutustunut myös terveystiedossa tehtyihin tutkimuksiin.</p> <p>Ilmiöoppiminen syntyy omista kysymyksistä, tiedonhalusta, oivaltamisesta ja erilaisista oppimaan opiskelun menetelmistä. Ilmiöoppiminen on muutakin kuin luokattomia luokkia, tietotekniikkaa ja tutkivaa oppimista. Se on asiayhteyksien oivaltamista ja syventävää kokemuksellista tiedonhallintaa. Sitä käytetään päiväkodeista lukioihin. Se on toimintatapa. Jokainen ihminen iästä riippumatta voi ilmiöopiskella läpi elämänsä!</p> <p>Olen arvioinnissani tullut siihen tulokseen, että oppilaiden sekä opettajien näkökanta ilmiöoppimiseen on positiivinen ja utelias, mutta samalla se vaatii paljon käytännön harjoitusta ennen kuin uusi toimintamalli saa pysyvän jalansijan koulussa. Asenteiden ja käytänteiden muuttaminen ei tapahdu hetkessä, se vaatii yhteisön tukea ja rohkeutta toimia toisin kuin on totuttu.</p> <p>Ilmiöoppiminen tukee erilaisia oppijoita, antaa opettajalle heittäytymismahdollisuuden sekä tukee vahvasti osallistumista, yhteisöllisyyttä, yhteistyötä ja oppilaan aktiivointia.</p>	
Asiasanat Ilmiöoppiminen, osallisuus, aktiivointi, terveystieto	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Anne Kivelö	Number of Pages 40 and 5 annexes
Title Phenomenon-based learning as a tool for promoting activity and participation among youth	
Supervisor(s) Heini Kapanen and Heli Eischer	
Subscriber and/or Mentor Ismo Aho; Luolajan koulu, Hämeenlinna	
Abstract <p>My participatory practice-based thesis is workplace and research oriented. My task was to provide the client, Luolaja primary school, with an innovative study on phenomenon-based learning. The study examines it as a tool for promoting activity and participation among youth. It centers on the perspective of health education in phenomenon-based teaching. This type of approach is highlighted in the new national core curriculum that will be introduced in August 2016. The new curriculum emphasizes an interdisciplinary approach to learning and integrates it to leisure time activities. The concept of phenomenon-based learning is new to the curriculum, but it includes many familiar methods of teaching that have been in use for quite some time.</p> <p>My study dwells on the concept of phenomenon-based learning both theoretically and as revealed through observing 4th-graders involved in this kind of learning in their health education class. It also includes an interview with the class teacher, a study visit and an analysis of previous phenomenon-based learning projects. All of these aspects in addition to the theoretical framework of the study are relevant when examining my research question: how can phenomenon-based learning be defined and how does it promote participation among youth in their studies of health education.</p> <p>Phenomenon-based learning originates from the learner's curiosity, motivation, insight as well as from various methods of learning to learn. Phenomenon-based learning is not limited to non-graded classes, information technology or inquiry-based learning. It presupposes understanding of interconnection between phenomena and constantly deepening experience-based information management. This is an approach that embraces the learner's whole life span. Phenomenon-based learning is a way to process knowledge suited to anyone irrespective of their age.</p> <p>My conclusion is that phenomenon-based learning is viewed as a positive and interesting approach by both the teachers and the students, but at the same time they realize that it demands a lot of practical training before it gains footing at a school. In order to change attitudes and practices, support from work community and personal courage to set new standards are required in addition to time.</p> <p>Phenomenon-based learning encourages every kind of learner, opens new horizons for a teacher, strongly promotes activity and participation among youth and intensifies their joint efforts and cooperation.</p>	
Keywords phenomenon-based learning, participation, promoting activity, health education	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 LÄHTÖTILANNE KEHITTÄMISTEHTÄVÄLLE.....	6
2.1 Aineiston keruu ja analysointi menetelmät.....	12
2.2 Oppimisympäristönä Luolajan koulu.....	16
3 ILMIÖOPPIMISELLA LAAJA-ALAISEEN OSAAMISEEN.....	17
3.1 Mitä on ilmiöoppiminen?	18
3.1.1 Toteutettuja ilmiöoppimisen projekteja.....	19
3.2 Opetuksen eheyttäminen ja työelämän yhteistyö.....	21
3.3 Osallisuus ja aktivointi terveystiedossa.....	24
4 LUOLAJAN KOULUN NELJÄNNEN LUOKAN ILMIÖOPPIMISTA TERVEYSTIE- DON OPETUKSESSA.....	26
4.1 Ensimmäinen askel.....	29
4.2 Loppupäätelmiä ja yhteenvetoa oppiskelusta.....	33
5LOPPUARVIOINTIA.....	37
LÄHTEET	40
LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Aloittaessani tämän kehittämistehtävän mietin, mistä tekisin opinnäytetyöni? Halusin sen liittyvän johonkin jokapäiväiseen asiaan, joka esiintyy työssäni Luolajan koulussa, Hämeenlinnassa. Sen pitäisi olla jotain, joka koskettaa koko meidän työyhteisöä. Luolajan koulun henkilöstöön kuuluu kuusi luokanopettajaa (1-6lk.), erityisopettaja, kielenopettaja, kiertävä resurssiopettaja, terveydenhoitaja, rehtori sekä minä, kouluohjaaja. Tiloisamme toimii myös iltapäiväkerho (kaksi ohjaajaa) sekä esikouluryhmä (kaksi ohjaajaa ja opettaja). Mikä voisi olla meitä kaikkia yhdistävä aihe, joka samalla on ajankohtainen? Vastaus kysymykseeni tuli uudesta opetussuunnitelman muutoksesta. Koulu on yhteisö, jonka tavoitteena on vahvistaa ja lisätä nuorten aktiivisuutta ja osallisuutta toimia aktiivisena kansalaisena. Koulun tavoite on myös tukea ja opettaa oppimaan sekä ymmärtämään asioita ja ilmiöitä.

Opinnäytetyössäni arvioin ilmiöoppimista nuorten aktiivisuuden sekä osallistamisen välineenä. Olen rajannut aiheen terveystiedon opetuksen tulokulmaan. Tilaajana toimii Hämeenlinnan Luolajan koulu. Olen työssäni asettunut koulun ulkopuolisen havainnoitsijan rooliin. Näin ollen en pohdi ilmiöoppimista vain koulussa työskentelevien ammattilaisten tulokulmasta vaan tarkastelen terveystiedon oppiainetta laajemmin vaikuttavasta näkökulmasta.

Kehittämistehtävänäni oli luoda keskustelua, avata ja havainnoida mitä on ilmiöoppiminen, joka nojautuu vuonna 2016 muuttuvaan opetussuunnitelmaan. Kuinka se aktivoi ja osallistaa nuoria niin koulussa kuin sen ulkopuolellakin terveystiedon osa-alueella? Pohdin, miten oppilaat ja opettajat kokevat tämän osallistavan muutoksen koulun toimintakulttuurissa.

Ilmiöoppiminen edellyttää koko koulun toimintamuotojen uudelleen arviointia. Siinä pyritään muuttamaan opettajien yksintyöskentelevää

työtettä vain omien oppiaineidensa tai luokkiensa opetuksesta. Ilmiöoppimisen avulla pyritään kehittämään koko koulun laajempaa yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä lisäämään opettajien välistä yhteistyötä. Tavoitteena on laaja-alaisen oppimisen parantaminen. (Kohonen 1994,12.) Hämeenlinnassa on kirjattu raporttityyppisesti vain muutamia ilmiöpohjaisen oppimisen projektien kokemuksia, joita esitelen työssäni myöhemmin.

Tulevana yhteisöpedagogina ja ohjaajana työhöni kuuluu ihmisten osallisuuden edistäminen yhteisössä ja yhteiskunnassa. Työni on tukemista ja aktivoimista. Työtehtäviini kuuluu mm. ohjaus sekä toiminnallisuuden suunnittelu. Työssäni tarvitsen pedagogista osaamista, organisointitaitoja, ryhmäyhtymisen taitoja, vuorovaikutustaitoja sekä ryhmätyötaitoja, joita myös ilmiöoppiminen tukee ja vahvistaa. Yhteistyö koulun ja nuorisotoimen kanssa sekä eri järjestöjen kanssa on osa työtäni.

-”Uusi opetussuunnitelma pahimmillaan voi olla jotain, joka vaan laitetaan mappiin. Parhaimmillaan se on mahdollisuus tehdä suurin uudistus sitten peruskoulun tulon”, sanoo Hattulan sivistysjohtaja Jari Wihersaari. (Hattulan uutiset 12.5.2015.)

2. LÄHTÖKOHTA KEHITTÄMISTEHTÄVÄLLE

Koulussa työskennellään ja toimitaan tuttujen aikuisten kanssa monia tunteja päivässä, luodaan tärkeitä kaverisuhteita ja opetellaan yhdessäoloa. Koululla ja kodilla on suuri rooli nuoren elämässä. Muutokset tiedossa, opetuksessa ja oppimaan oppimisessa ovat niin suuria, että koulun on kyettävä vastaamaan tähän ja valmentaa oppilaita elämään muutosten keskellä. Nämä muutokset tuovat opettajille paineita, mutta samalla ne tuo myös uusia mahdollisuuksia. (Niemi & Multisilta 2014, 12–13.)

Suomea on pidetty maailmalla yhtenä koulutuksen mallimaana. Meillä on korkeatasoinen opettajakoulutus ja vahvoja tuloksia kansainvälisissä Pisa-oppimistulosmittauksissa. Vaikka 2012 Suomen PISA tulokset hieman huononivat, ovat ne edelleen Euroopan parhaimmista. Suomessa on oltu jo jonkin aikaa huolestuneita oppimistulosten heikkenemisestä. Huoli ei niinkään ole ollut siinä, säilyttämekö PISA tulosten kärjessä, vaan enemmänkin siinä, miten saamme oppilaat pysymään motivoituneina opiskelemaan luovasti ja enemmän itseohjautuvasti. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että oppilaat tarvitsevat laajemmin taitoja, joiden avulla selviää muuttuvissa maailmassa. (Niemi & Multisilta 2014,15.)

Koko koulutusjärjestelmämme on uudistuksen keskellä. Tämä tarkoittaa, että osa muutoksista vaatii poliittisia päätöksiä toteutuakseen. Riippumatta poliittisista aikatauluista tai suunnista on koulua ympäröivä maailma muuttunut jo ja muuttuu edelleen hyvin nopeaan tahtiin. Mikään koulujärjestelmän osa ei voi säilyä muuttumattomana tulevaisuudessa. (emt.15.)

Peruskoulua Suomessa säätelee perusopetuslaki (628/1998). Perusopetuslaki sisältää asetuksia (852/1998) muun muassa opetuksen järjestämisestä ja oppivelvollisuudesta, opetuksen ja kasvatuksen periaatteista sekä koulun ja oppilaan oikeuksista ja velvollisuuksista. Lisäksi opetusta säätelevät valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet ja paikalliset opetussuunnitelmat, joiden tavoitteena on pitää opetuksen tason tasavertaisena koko maassa.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään oppiaineiden lisäksi myös aihekokonaisuuksia (nämä ovat laaja-alaisia kokonaisuuksina), niiden tavoitteena on sitouttaa sisällöt ja tavoitteet yhteen. Näitä opetustyön kokonaisuuksia ovat seuraavat seitsemän: Ajattelu ja oppimaan oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, tieto - ja viestintäteknologinen osaaminen, työelämän taidot ja yrittäjyys sekä osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävän tulevaisuuden rakentaminen. (Perusopetuksen suunnitelma 2014,18–23.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden uudistaminen aloitettiin jo vuonna 2012 valtioneuvoston asetuksen (422/2012) mukaisesti. Opetushallituksen mukaan uusien valtakunnallisten opetussuunnitelmien perusteiden pohjalta laadittujen paikallisten opetussuunnitelmien tulee olla hyväksytyinä niin, että niiden mukaiseen opetukseen voidaan siirtyä heti 2016 lukuvuoden alussa. Uudet opetussuunnitelman perusteet linjaavat opetusta ja oppimista. Soveltaminen ja toteuttaminen säilyvät edelleen paikallisella tasolla. Kouluilla on valtavasti mahdollisuuksia löytää oma tapansa opettaa ja luoda uutta toiminta kulttuuria. (emt., 15.)

Opetussuunnitelma toimii osana koulun toiminta- ja kehittämissuunnitelmaa. Opetussuunnitelmassa konkretisoituvat opiskelu-, opetus- ja arviointijärjestelyt ja siinä tulee myös näkyä kaikkien opintokokonaisuuksien tavoitteet. (Hätönen 2001, 25.)

Opetuksen jakaminen eri oppiaineisiin on ollut tähän asti käytännöllistä ja toimivaa, mutta tarpeellisia oppiaineita tuntuu olevan vuosi vuodelta vain enemmän ja enemmän. Perusopetuksen opetussuunnitelman valmisteluvaiheessa kouluille ehdotettiin useita kymmeniä uusia oppiaineita opetettavaksi tulevaisuudessa. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että oppiaineiden sisältömäärät paisuvat entisestään koska tärkeää opittavaa olisi niin paljon. (Ilmiöopas 2015.)

”Linkkejä oppiaineiden välillä oli ja on paljon, mutta oppijoilla oli vaikeuksia yhdistää historian luokassa oppimaansa filosofian luokassa työskentelyyn, saati että filosofian ja fysiikan yhteydet olisivat opiskelun kautta avautuneet. Maailma ei jakaudu oppiaineisiin, vaikka oppiaineitten synty sinällään onkin edistänyt maailman ymmärtämistä. Nyt ollaan kuljettu siihen tilanteeseen, että tiedon määrä haittaa asiayhteyksien oivaltamista. Tieto sirpaloituu, muuttuu merkityksettömäksi informaatioksi. Tätä tilannetta paikkaamaan peräänkuulutaan ilmiöpohjaista oppimista ainejakoisen opiskelun rinnalle.” (OPS 2016, 1.)

On syytä pohtia, mitä kaikkea meidän tulisi koulussa oppia, jotta siitä muodostuisi mielekäs laaja-alaisen osaamisen kokonaisuus? Ehkäpä opittavien asioiden ydin koostuu erilaisista ajattelemisen- ja vuorovaikutuksen taidoista, kriittisestä lukemisen taidoista, yhteistyö- ja ongelmanratkaisutaidoista kuten uudessa opetussuunnitelmassa mainitaan.

Tänä päivänä käsitys tiedosta on muuttunut huomattavasti. Tieto päivittyy koko ajan, eikä saatavilla olevan tiedon määrällä ole rajoja. Tiedon saatavuus on kasvanut räjähdysmäisesti, ja siinä teknologian kehitys on noussut yhdeksi keskeiseksi muutosvoimaksi. Uutta tietoa syntyy koko ajan. Tieto ei muodosta mitään selkeää yhtä kokonaisuutta millään tiedonalalla. Oppijan ja koulun kannalta tämä tarkoittaa sitä, että edellytämme oppilaita entistä enemmän valmiuksia hankkia ja ymmärtää tietoa ja sitä, miten tieto rakentuu ja miten ne ovat yhteydessä toisiinsa. Työelämässäkin joudutaan kohtaamaan ongelmia, joihin ei ole yhtä oikeaa vastausta, ongelmia ratkaistaan yhdessä pohtien. Kun tänä päivänä puhutaan oppilaiden tulevaisuustaidoista, niihin kuuluvat vahvasti sekä yhteistyö- että ongelmanratkaisutaidot. (Niemi & Multisilta 2014,17.)

Uudessa opetussuunnitelmassa oppijat ovat vielä enemmän keskiössä kuin tähän asti. Oppijat työskentelevät yhdessä, arvioivat ja ratkovat ongelmia yhdessä ja käyttävät olemassa olevaa teknologiaa. Opettajat ovat toiminnan pedagogia- ja sisällöllisiä asiantuntijoita. He toimivat kannustajina ja ohjaajina. Luovat he näin edellytykset jokaisen oppijan parhaalle mahdolliselle edistymiselle. (ITK, interaktiivinen tekniikka 4.2.2015.)

Koulutyössä lisätään vuorovaikutusta ja yhteistoiminnallisuutta, joka merkitsee myös monia pedagogisia muutoksia. Käytännössä kaikki yhteistoiminnallinen ja yhteisöllinen oppiminen edellyttää myös lisääntyntä opettajien välistä yhteistyötä. Tämän myötä myös luokkarajat ylittävä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa tulee yleisty-mään. (Sava 1991, 41.)

Ratkaiseeko ilmiöpohjaisuus kaikki opetuksen ja oppimisen haasteet? Ilmiöpohjaisuus ei varmaankaan ratkaise kaikkia opetuksen ja oppimisen haasteita eikä sen toteutus ole ”tosta vaan -juttu”. Edessä on myös useita haasteita. Ilmiöpohjaisuuden avulla voidaan kuitenkin suhteellisen helposti lähteä muuttamaan opetustapoja, jolla on merkittävä vaikutus opetus- ja oppimiskulttuurin muutoksessa. Ilman muutosta koulu jatkaa elämäänsä vaikka maailma ympärillä muuttuu (OPS 2016, 1). Koko koulussa tehtävä työ tähtää aina tulevaisuuteen. Koulutyön vaikutukset näkyvät 5 – 15 vuoden viiveellä. (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2003, 25.)

Kun opiskelun lähtökohtana on kokonaisvaltaiset, todellisen elämän ilmiöt, ilmiöpohjainen opetus ja oppiminen tarkoittavat oppiainerajoja rikkovaa, tutkivaa otetta oppimiseen (ITK, interaktiivinen tekniikka 2015). Ilmiöoppiminen haastaakin opetushenkilöstön miettimään toimintatapojaan uudelleen kuten miten puhumme, opetamme ja huomioimme erilaiset oppija toimintaa suunnitellessa ja toteuttaessa.

On monia tapoja ja keinoja viestittää ja opettaa asioita. On kuitenkin muistettava, ettei mikään menetelmä toimi yksinään. (Riihimäki 2005, 192–194.) Ilmiöoppimisessa kysymys ei ole mistään uudesta keksinnöstä vaan vanhojen loistavien, luovien pedagogioiden uudelleen esiin tuomisesta ja käyttöönotosta.

Ilmiöpohjaisen oppimisen esiintuomisella korostan, ettei kyse ole oppiainejakoisen opetuksen syrjäyttämisestä, vaan sen rinnalle kulkevasta mahdollisuudesta tarjota oppilaille erilaisia oppimiskokemuksia erilaisissa oppimisympäristöissä. Kaislan ja Välimaan (2009) mukaan oppimisympäristö on käsite, johon kuuluu erilaisia oppimiseen vaikuttavia tekijöitä. oppimisympäristöt luokitellaan kolmeen kategoriaan; fyysinen oppimisympäristö, joka tarkoittaa tilaa, luontoa, välineitä tai vaikka paikkaa. Melkein mikä vaan ympäristö voi olla oppimisympäristönä, kun siihen on asetettu oppimistavoitteita ja siellä tehtävä toiminta saa aikaan oppimista. Puhutaan myös psyykkisestä ja sosiaalisesta oppimisympäristöstä joihin kuuluvat muun muassa yhteisö,

toimintatavat, haasteet ja virikkeet, tunnekokemukset, vuorovaikutus ja ihmissuhteet.

Sosiaalinen ympäristö on sellainen, joka tarjoaa oppijalle elämyksiä ja tunteita. Se vahvistaa sosiaalisia ja vuorovaikutuksellisia taitoja, tukee ryhmässä toimimista ja yksintyöskentelyä. Kun tunteet ovat kokonaisvaltaisia, ne vaikuttavat myös minäkuvan kehitykseen. Oppimisympäristön ilmapiirillä on valtava vaikutus. Myönteiset tunteet lisäävät käytettävissä olevaa energiaa. Oppimisympäristö voi näin edistää opiskelumotivaatiota ja luovuutta. (Kaisla & Välimaa 2009, 97–106.)

Kaverisuhteilla ja itsetunnolla on myös suuri vaikutus koulumenestykseen (Keltinkangas-järvinen & Mullola 2014, 129).

Ihmisillä on paljon eroja tavoissaan oppia. Puhutaankin erilaisista oppimisen tyyleistä. Eri oppimistyylejä ovat visuaalinen eli näköaistin kautta oppiminen, siinä kaikki kuvalliset esitykset ovat tärkeitä, sitten on audiitiivinen eli kuuloaistin kautta oppiminen, jolloin kertomukset ja kuvaukset ovat oppimisen kanavia, sekä vielä kinesteettinen eli tuntoaistin avulla oppiminen, siinä oppilas oppii tekemällä ja kokeilemalla. Oppiessamme käytämme yleensä kaikkia näitä aisteja yhdistellen, vaikka jokin aistikanava olisi vahvempi kuin toinen. (Niemi & Multisilta 2014, 19–20.)

Törmäämme koulussa jatkuvasti erilaisiin oppijoihin. Tällä tarkoitan oppilaita, joilla on jokin oppimisvaikeus. Riihimäen (2005) mukaan yleisin oppimisen vaikeus on lukihäiriö eli *Dysleksia*. Dysleksiaa esiintyy noin 10–15 prosentilla koululaisista. Tällaisen oppilaan on hankala lukea ja kirjoittaa.

Tästä haastavampi muoto on *Dysfasia*. Dysfasia on yläkäsite vaikealle puheen- ja kielenkehityksen häiriölle. Dysfaatikon on muun muassa vaikea ymmärtää puhetta ja muistaa asioita.

Kolmas erilainen oppija on henkilö, joka mielletään herkästi häiriköksi ja huono tapaiseksi. Kyseessä on tarkkaavaisuuden häiriö eli ei pysty ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Kaikenlaiset ärsykkeet häiritsevät keskittymistä, joka purkaantuu helposti turhaantumisenä. (Riihimäki

2005, 190–191.) Tutuin nimike tälle on AD/HD. Nimike tulee englanninkielisistä sanoista Attention Deficit Hyperactivity Disorder (Adhd-liitto 2015).

Oppimisen tavoitteena on tarjota oppijoille niitä tietoja, taitoja ja valmiuksia, joita he tulevaisuudessa tarvitsevat. Tämän päivän lapset ja nuoret kasvavat maailmaan, jossa suurenevissa määrin työskennellään tiedon kanssa toimien yhdessä muiden kanssa, verkostoidutaan ja hallintaan teknologiaa. Nämä osoittavat, että tarvitaan vielä enemmän itseohjaavuutta, yhteisvastuuta, vuorovaikutustaitoja ja oppimisen taitoa, ajattelua, ongelmanratkaisua, soveltamista ja luovuutta enemmän kuin ennen. (OPS 2016, Opetuksen perusteluluonnos 2012, 1;11.)

2.1 Aineiston keruu ja analyysimenetelmät

Kehittämistehtäväni tässä työssä oli tarkastella miten ilmiöoppiminen osallistaa ja aktivoi opiskelijaa terveystiedon opetuksessa, Luolajan koulussa. Kehittämistyön menetelmistä olen käyttänyt työni alussa ryhmähaastattelua, joka oli yksi aineiston keruun muodoistani. Tällä menetelmällä tunnistimme työryhmässä kehittämistarpeen ja sain valittua työni aiheen. Yhteisöllisessä ideoinnissa päätimme, että neljäs luokka lähtee toteuttamaan mallin ilmiöoppimisen oppikokonaisuudesta, jossa minä toimin havainnoitsijana sekä ohjaajana. Lopussa olen hakenut keskustelunomaista palautearviota työyhteisöltä sekä pyytänyt tilaajan arviota, jossa selvitin olenko onnistunut työlläni aktivoimaan opettajia ja herättämään keskustelua ilmiöoppimisesta Luolajan koulussa.

Aineiston keruu menetelmänä olen käyttänyt neljännen luokan opettajan teettämää kyselyä oppilaille ilmiöoppimisen eri menetelmistä ja toimintatavoista, luokan opiskelun ja luokkaretken havainnointia sekä opettajan haastattelua. Opettajan oppilaille teettämässä kyselyssä selvisi oppilaiden tuntemuksia, ajatuksia, samankaltaisuuksia sekä

eroavaisuuksia eri opiskelumuotojen suhteen. Osa oppilaista oli innoissaan uusista menetelmistä ja osa oli ”täysin hukassa”. Havainnoinnissa asetin ennakoarviointeja, odotuksia ja näkemyksiä. Pitämäni oppimispäiväkirjan avulla tein huomioita siitä miten oppilaat kokiivat uuden, tavallisesta poikkeavan tavan opiskella. Suurimpana huomiona nousivat esille itseopiskelun haasteet sekä opiskelun siirtyminen koulun ulkopuolelle, arkeen, opiskelijoiden kotiin ja harrastuksiin. Työni lopussa olen pohtinut ja arvioinut miten opinnäytetyöni on vastannut asetettuun kehittämistehtävään opetushenkilöstön mielestä. Olen pohtinut lopussa myös opinnäytetyön tekemistä kokonaisuudessaan.

Nivoakseni yhteen keräämäni kehittämisaineistoa neljännen luokan ilmiöoppimisen sekä luokkaretken havainnoinnin lisäksi halusin vielä keskustella luokanopettajan kanssa. Tein teemahaastattelun, jossa hain mielipidettä tutkimuskysymykseeni (Menetelmäopastus 2015). Haastattelun pääpaino oli ilmiöoppiminen terveystiedon opetuksen näkökulmasta (Ks. Liite 10). Haastattelulla halusin saada selville haastateltavan omia kokemuksia ilmiöoppimisen opettamisesta.

Päätin toteuttaa haastattelun avoimena teemahaastatteluna, siinä aihe on tarkasti rajattu keskittymään tiettyyn teemaan tai aiheeseen, tämä on keskustelunomainen haastattelutapa. Kysymys-vastaus -haastattelu ei tuntunut luontevalta tämän aiheen kohdalla. Avoin haastattelu toimi paremmin tässä vapaamuotoisessa keskustelussa ja se mahdollisti syvemmän kontaktin.

Haastattelussa käytin kysymyksiä runkona keskustelun luontaiselle kululle. Kysymysrunko oli koko ajan pöydällä nähtävillä, josta pystyin tarvittaessa tarkastamaan vastausten rajausta ja fokusta.

Kun lähdin miettimään haastattelurunkoa, mietin mitä kysymyksiä minun tulisi kysyä ja mitä olisi ehdottomasti saatava selville, jotta haastattelu antaisi mahdollisimman paljon. Päätin toimia intuition perusteella. Kirjoitin laajasti mieleen tulleita kysymyksiä paperille. Tä-

män jälkeen teemoittelin kysymykset ja lopulta tiivistin kysymyksiä yhdistellen niitä ja muokaten sanamuotoja uudelleen. Lopulta minulle jäi kuusi kysymystä, jotka lähetin haastateltavalle ennakko pohdittavaksi.

Osittain kysymyksiä pohdintaa johdattelivat teoreettiset kytkökset ja osittain käytännölliset. Myös aiemmin tekemälläni aineistonkeruulla ja tietoperustalla oli osuutensa. Kysymysten pääsuunnan antajana olivat kuitenkin kehittämiskysymykseni, miten ilmiöoppiminen osallistaa ja aktivoi opiskelijaa terveystiedonopetuksessa. Tähän halusin saada asiantuntijan mielipiteen ja näkemyksen.

Haastattelurunko:

1. Mitä elämäntaitoja nuoret saavat terveydentiedon opiskelusta ja miten ilmiöoppiminen tukee osallistamista tässä oppiaineessa?
2. Miten ilmiöoppiminen siirtyy nuoren kotiin, arkeen ja vapaa-aikaan?
3. Onko ilmiöoppiminen hyvä vai huono uudistus?
4. Voitko antaa jotakin vertailupohjaa ilmiöoppimisen hyödyllisyydestä verrattuna perinteiseen opetustyyliin?
5. Millaisia yhteistyökumppaneita voi olla ilmiöpohjaisessa opiskelussa terveystiedossa?
6. Mitä ajattelet teknologian painottumisesta ilmiöoppimisessä?

Pohdin, montako haastattelua minun pitää tehdä jotta saan aineistoleni vakuuttavuutta. Tällä kertaa päätin, että yksi on riittävä koska se tukee muuta kehittämisaineistoani.

Haastattelussa korostui ilmiöoppimisen moninaisuus ja erittäin laaja liikkuma-ala. Ilmiöoppiminen sopii iästä riippumatta kaikille ihmisille, niin pienille lapsille kuin aikuisillekin. Se pitää vaan sopeuttaa ikäryhmälle sopivaksi. Keskustellussa ilmiöoppimisestä oli huomattavissa kuinka vaikeaa on vastata kohdennetusti kysymyksiin ja aiheen rajaaminen on haasteellista. Tämä johtunee ilmiöoppimisen laajuudesta. Ilmiöoppimisen voi nähdä niin monesta eri näkökulmasta ja

liittää niin moneen eri toimintaan. Haastattelusta nousi esille ilmiöoppimisen tuomisen haasteet koulun arkeen ja sen monimuotoiset oppimisympäristöt sekä kuinka se vaikuttaa oppilaiden kokemuksiin, tunteisiin ja kaikkiin aisteihin. Haastattelu antoi minulle vahvistusta, että olen ymmärtänyt ja tulkinut ilmiöoppista oikein muun keräämäni aineiston ja kokemuksieni kanssa.

Olen selvittänyt myös tehtyjä tutkimuksia koskien nuorten hyvinvointia ja osallistumista yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä. Mielenkiintoisia kyselyitä ja tuloksia oli muun muassa Nuorten terveystapatutkimuskeskuksella.

Nuorten terveystapatutkimus on monitieteinen tutkimusohjelma, joka käynnistyi vuonna 1977. Kysely toteutetaan joka toinen vuosi 12–18-vuotiaille tytöille ja pojille. Tutkimuskohteina ovat kouluikäisten lasten ja nuorten terveys ja terveystottumukset, sosioekonomiset terveyserot, terveyden riski- ja suojatekijät sekä lasten ja nuorten palvelujärjestelmät, erityisesti kouluterveydenhuolto ja neuvola. Kohdennetun tutkimusohjelman tuottama tieto luo perustaa nuorten terveyden edistämistyölle ja toimii myös osana kansallisten terveysohjelmien arviointi pohjaa.

Nuorten terveystapatutkimuksen aihealueina ovat mm. eri tupakka- tuotteiden ja alkoholin käyttö, terveys ja stressioireet, liikunta, erityisruokavaliot, hammashygienia, ylipaino, ehkäisy, lepo, väkivalta ja suorituskykyä parantavien aineiden käyttö. (Nuorten terveystapatutkimus 2015.)

Terveystiedon opiskelun avulla voidaan myös helposti kuvata ja toteuttaa nuorten osallisuutta ja aktiivisuutta. Terveystieto on helposti ymmärrettävä sekä nähtävissä oleva asia. Terveystieto koskee koko yhteiskuntaa. Se kuuluu jokaisen ihmisen elämään. Se tukee elämänhallintaa ja ennaltaehkäisee ongelmien syntymistä.

Terveys ja liikunta sekä hyvinvointi ovat itselleni tärkeitä aihepiirejä. Keskustelu niistä on erittäin kiinnostavaa ja motivoivaa. Aiheista keskustelu antaa uutta näkökulmaa ammatilliseen osaamiseeni sekä

avartaa tulokulmia nuorten kanssa käytäville keskusteluille. Nuoret keskustelevat mielellään terveyteen liittyvistä asioista. He ovat kiinnostuneita ja uteliaita. Siksi terveystieto on ilmiöoppimisen kannalta yksi suurimmista ja monipuolisimmista oppimisen kentistä, jossa on paljon liikkumatilaa ja opittavaa.

Tietoperustana olen käyttänyt laajasti alan kirjallisuutta, jota esittelen erityisesti luvuissa 2, 2.1, 2.2 sekä 3.1 ja luentoja. Olen tutkinut tehtyjä opinnäytetöitä sekä seurannut internetissä käytäviä ammattiryhmien keskusteluja. Tämä teoriapohja tukee myös omaa ammatillista osaamistani.

Opinnäytetyöni on käytännön läheinen ja työelämälähtöisesti toteutettu.

Työni on koostettu siitä näkökulmasta, että se vastaa koulutustautasta ja lähestymisen näkökulmasta riippumatta lukijan tarpeisiin ja kysymyksiin mahdollisimman selkeällä tavalla. Olen pyrkinyt kiinnittämään huomiota selkokielisyyteen ja helposti luettavuuteen. Koulu maailma on yhteiskunnallisesti kaikkia tavalla tai toisella, koskettava aihealue, mutta itse ilmiöoppiminen on vieras käsite monille.

2.2 Toimintaympäristönä Luolajan koulu

Luolajan koulu on yli 90 vuotta vanha koulu. Se on pieni 132 oppilaan koulu, jossa työskentelee kuusi opettajaa, ohjaaja, keittäjä, siistijä, talonmies sekä 24 lapsen esikouluryhmä ja noin 15–25 oppilaan iltapäiväkerho. Luolajan koulu muodostuu kahdesta rakennuksesta. Päärakennuksena toimii ”kivikoulu”, jossa on ruokala, liikuntasali, opettajanhuone, rehtorin toimisto, erityisopettajan huone, tekninen opetustila, kolme luokkahuonetta sekä esikouluryhmä. Vastapäätä sijaitsee ”puukoulu”, jossa toimii kieltenopetus- ja käsityöluokka, kolme luokkahuonetta sekä iltapäiväkerho. Luolajan koulu on iäkäs, kaunis vanha koulu. Sen rakenteelliset vaatimukset ovat haastavia tänä päivänä. Eriyttävä opetus sekä muiden toimintojen siirtäminen luokkahuoneen ulkopuolelle on haasteellista koska käytävät ovat kapeita ja ahtaita eikä ”ylimääräisiä” tiloja ei ole.

Luolajan koululla on suuri piha-alue käytössä. Siellä on loistavat liikunta ja aktivointimahdollisuudet sekä vieressä turvallinen, pieni lähimetsä ja kota. Nämä ovat aktiivisessa hyötykäytössä myös opetuksen toimintaympäristöjen monipuolistajana. Luolajan koulun pieni oppilasmäärä on mielestäni loistava asia. Se auttaa oppimaan ja tuntemaan kaikki oppilaat ja heidän perheet paremmin ja näin luo vahvaa turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. Samoin pieni henkilökunta on vastaavasti oppilaille etu. He oppivat tuntemaan koko koulun henkilökunnan hyvin läheisesti ja saavat näin ympärilleen turvallisia, tuttuja aikuisia.

3. ILMIÖOPPIMISELLA LAAJA-ALAISEEN OSAAMISEEN

Opetushallituksen (Opetushallitus 2014) mukaan laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää olemassa olevaa tietoa ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Tämä tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, asioiden ja ilmiöiden opiskelu ja työnteko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät tiedon- ja taidon osaamista. Osaamisen kehittymiseen vaikuttavat kaikki ne asiat, ilmiöt ja seikat, joiden parissa työskennellään sekä erityisesti se, miten työskennellään ja miten oppijan ja ympäristön vuorovaikutus toimii. Oppilaille annettava palaute, ohjaus ja tuki vaikuttavat asenteisiin, opiskelu motivaatioon ja tahtoon. (Opetushallituksen verkkopalvelu 2014.)

Perusopetuksen aikana oppilaat tutustuvat myös työelämään ja saavat näin kokemuksia työnteosta sekä yhteistyöstä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Tällöin harjoitellaan muun muassa työelämässä tarvittavaa asianmukaista käyttäytymistä, yhteistyötaitoja ja samalla huomataan muun muassa kielitaidon ja vuorovaikutustaitojen merkitys. Itsensä työllistämisen taidot ja yrittäjäyys tulevat oppilaille tutuiksi koulussa myös erilaisten projektien kautta. Koulussa opi-

taan ryhmässä toimimista, projektityöskentelyä ja verkostoitumista. (emt. 2014.) Ilmiöoppiminen nousee tässä vahvasti esille.

Koulussa harjaannutaan työskentelemään itsenäisesti ja yhdessä toisten kanssa. Koulu opettaa toimimaan suunnitellusti ja pitkäjänteisesti. Yhteisissä tehtävissä jokainen oppilas hahmottaa oman tehtävänsä osana ryhmän kokonaisuutta. Tämä auttaa oppimaan vastavuoroisuutta ja ponnistelua yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi, joka on tänä päivänä tärkeä taito osata. Samalla aukeaa myös tilaisuus oppia ennakoimaan mahdollisia vaikeuksia ja kohtaamaan epäonnistumisia ja sietämään pettymyksiä. Koulussa oppilaita kannustetaan sisukkuuteen ja työn loppuunsaattamiseen sekä myös oman ja yhteisen työn ja sen tuotoksen arvostamiseen. (emt. 2014.)

3.1 Mitä on ilmiöoppiminen?

Ilmiöpohjaisen oppimisen on tarkoitus ymmärtää.

Ilmiöoppiminen ei ole näin ollen vain menetelmä vaan ajattelutapa. Se on näkemys oppimisesta, jonka visiona on, ettei oppilaan tarvitse aina välttämättä orientoitua eri tavalla eri oppiaineiden tunneille. Ilmiöoppiminen tarkoittaa opetuksen uudelleen organisoimista siten, että oppimisella pyritään ennemminkin ymmärtämiseen ja ilmiöiden selittämiseen. Oppiminen tapahtuu ongelmanratkaisuna ja omien ennakkokäsitysten pohtimisen kautta yksin ja ryhmässä. Huomioita, oivalluksia ja näkemyksiä pyritään kohdistamaan esiin nousseisiin käsitteisiin ja ideoihin. Ilmiöoppiminen voi pitää sisällään siis monia erilaisia opetusmenetelmiä. Näin ollen oppiminen ei enää sinänsä perustuisi 45 minuutin oppitunteihin, ei oppikirjan aukeamakokonaisuuksiin eikä opettaisi sisältökeskeiseen ajatteluun, joka on kuulunut tähän asti vahvasti suomalaisen koulukulttuurin opetustapoihin - ja menetelmiin. (Opetushallituksen verkkopalvelu 2014.)

Ilmiöoppimisen oppimisprosessissa uutta tietoa sovelletaan aina ilmiöön tai ongelman ratkaisuun, jolloin teorioilla ja tiedoilla on välitön käyttöarvo, joka tulee esille jo oppimistilanteen aikana. Uuden tiedon

omaksumisen ja syvempi ymmärtäminen on oppimisen kannalta erittäin merkityksellistä, jotta oppija voi soveltaa ja käyttää tietoa jo oppimistilanteessa, tässä ja nyt. Vain teorian tasolla opittu tieto esim. ulkoa opitut kaavat tai laskusäännöt jää usein pinnallisiksi ja erillisiksi yksityiskohdiksi ilman tiedon todellisen merkityksen sisäistämistä. (Ilmiöpohjaisuus opetussuunnitelman perusteisiin 2015.)

Ilmiöpohjaisessa opetuksessa ilmiötä lähdetään hahmottamaan yhdessä, tarkastellaan ja pohditaan esitettävien kysymysten tai ongelman asettelun pohjalta esim. Miksi lentokone lentää ja pysyy ilmassa?

Ilmiöpohjainen lähestyminen tuottaa aina jotain oppimiskokemusta. Omat aistihavainnot, tulkinta, merkitysten muodostaminen ja itse toiminta tukevat opetettavien asioiden ymmärtämistä. Näin oppiminen saadaan mielekkääksi ja merkitykselliseksi toiminnaksi oppijalle. (emt. 2015.)

Ilmiöoppimisessa oppimisen kokonaisvaltaisuus laajennetaan oppimisen ympäristöinä koulurakennuksen ulkopuolelle, opiskelijan omaan arkeen ja arjen ympäristöihin, kuten harrastuksiin. (emt. 2015).

3.1.1 Toteutettuja ilmiöoppimisen projekteja

Ilmiöoppimista on suunniteltu ja toteutettu jo lukuisissa kouluissa. Ilmiöoppimisen kokeiluja on kirjattu vasta muutamia, mutta ne antavat loistavaa osviittaa ilmiöoppimisen moninaisuudesta. Jo tehdyt kokeilut ja hankkeet motivoivat niin koulujen henkilökuntaa kuin oppilaitakin.

2014 Hämeenlinnan Hirsimäen 2c luokka toteutti ilmiöoppimista Design- perusteisen oppimisen pedagogiikalla yhteistyössä Suomen ladun kanssa. Teemana oli liikunnan lisääminen koulun arkeen. Tätä he toteuttivat muun muassa retkikummitoiminnalla sekä luontoliikunnalla. Ilmiöinä lapset nostivat esiin kysymykset; miten jokin kasvaa tai

syntyy sekä pihkan. He pohtivat ja asettivat tarkemmat tutkimuskysymykset, joiden pohjalta syntyi vielä kolmas ilmiö, avaruus. Tämä hanke ja ilmiöoppiminen yhdistivät monia oppiaineita innovatiivisesti yhteen, toivat luonnon luokkaan ja muun muassa Hämeenlinnan tähtitieteellisen seuran observatorion tutuksi lapsille. (Ks. Liite 1.)

Hämeenlinnassa, Lammilla, Hakalan koulun duuniluokka ja pienryhmä toteuttivat Terve Nuori-projektin (terveystiedon oppiaine) ilmiöpohjaisella opiskeluotteella. Projektissa oppilaat tutustuivat ja tutkivat muun muassa henkistä hyvinvointia. Tämä projekti oli saanut erinomaista kannustusta ja palautetta myös vanhemmilta sen opiskeluympäristöjen ja laaja-alaisen oppimisen osalta. (Ks. Liite 2.)

Hämeenlinnan yhteiskoulu teki mittavan ilmiöoppimisen jakson kolmen opettajan yhteistyövoimin. Tämä ilmiöpohjainen opiskelujakso sisälsi muun muassa vierailevia liikunnan asiantuntijoita, kulttuurikohteita, tutustumiskäyntejä, blogikirjoittamista sekä konsertin järjestämisen. (Ks. Liite 3.) Tämän lisäksi he toteuttivat ”Ihan pimee”-projektin, jossa ilmiönä oli valo. (Ks. Liite 4.)

littalan yhteiskoulu tutki ilmiönä lasia. Tässä ilmiöpohjaisessa projektissa otettiin mukaan koko koulun oppilaat kaikilta luokilta. Tämä projekti kesti koko kevään ja antoi huimat puitteet jaetulle asiantuntijuudelle. (Ks. Liite 5.)

Hämeenlinnan Kaurialan yläkoulu toteutti keväällä 2013 laajan Kestävä Kehitysilmion. Tässä mittavassa projektissa oli mukana 14 opettajaa sekä nuorisohjaaja. Tutkimuskysymykset koskivat ekologiaa, taloutta, kulttuuria ja sosiaalisuutta. Projektiin osallistui 151 seitsemäs luokkalaista. (Ks. Liite 6.) Kaurialan koulu toteutti myös Törmäyksiä ja Kohtaamisia ilmiön. Tähän liittyi kulttuuri, politiikka, eettisyys sekä tieteelliset – ja taiteelliset ilmiöt. (Ks. Liite 7.)

Ilmiöoppimisesta löytyy myös loistava video klippi: oppiminen osana elämää. Kansalaisvaikuttaminen ja oppimisen uudet kanavat. Videol-

la esitellään pedagogista taustaa, oppijoiden kommentteja sekä opiskelija Susanna Puhakan tuntemuksia ilmiöoppimisesta. (Ks. Liite 8.)

Ilmiöoppimisen projekteissa keskeisiä onnistumisia ovat olleet oppimisen mielekkyyden kokemus, motivaation kasvaminen, tarjolla olevien oppimis- ympäristöjen monipuolinen hyödyntäminen ja oppimisen yhteisöllisyys.

3.2 Opetuksen eheyttäminen ja työelämän yhteistyö

Ilmiöoppimisen kautta lähestymistapa opetuksen eheyttämiseen edellyttää sekä opetuksen sisältöä että työtapoja koskevaa pedagogista muutosta. Jokaisessa oppiaineen opetuksessa pyritään oppiainerajat ylittäen tarkastelemaan todellisen maailman ilmiöitä tai teemoja kokonaisuuksina. Eheyttämisen tapa ja kesto voi vaihdella oppilaiden ja oppiaineen tarpeista sekä opetuksen tavoitteista riippuen. Eheyttämistä voidaan toteuttaa muun muassa:

- rinnastamalla eli opiskelemalla samaa aihepiiri useammassa oppiaineessa samanaikaisesti.
- toteuttamalla toiminnallisia aktiviteetteja kuten teemapäiviä, erilaisia tapahtumia, kampanjoita, opintokäyntejä ja leirikouluja.
- kokonaisopetuksena, jossa kaikki opetus toteutetaan eheytyttynä kuten esiopetuksessa. (OPS 2016, 30.)

Lapset ja nuoret elävät aina nykyhetkessä ja toimien siinä kokonaisvaltaisesti. Tekemällä oppiminen, kokeileminen ja fyysinen liike ovat heille hyvin luontaisia tapoja toimia. Ajattelutoiminnassa tunteilla on aina ratkaiseva merkitys. Yhdistämällä tunteet ja toiminta, oppiminen muuttuu heti merkitykselliseksi kokemukseksi. Kun ajattelu, tunteminen ja toiminta tapahtuvat kaikki samaan aikaan opiskelijaa miellyttävällä tavalla, vahvistuu myös hänen minuutensa, joka on hyvin tärkeää myös oppimisen tiellä. (Sura 1999, 219–223.)

Koska uudessa opetussuunnitelmassa opetuksen valtakunnalliset tavoitteet ovat kasvu ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen, on opetuksen näin annettava oppilaille valmiuksia yhteiskunnalliseen ajatteluun ja toimintaan. Kestävän kehityksen edistämiseen ohjalla ja aktiiviseksi kansalaiseksi vahvistamalla, auttavat nuorta saamaan tärkeää tietoa työelämästä, yrittäjyydestä, vaikuttamisesta ja kansalaisvalmiuksista.

Yrittäjyyskasvatus on myös mukana koulujen opetuksessa. Yrittäjyyskasvatus auttaa nuoria muun muassa mainostamaan itseään ja kertomaan osaamisestaan, heittäytymään ja löytämään omia vahvuuksia. Esimerkiksi Uudellamaalla, Riihimäen Saarelan alakoululla on käytössä NY-ohjelma (Kaveri keskiössä – tutkimus). He ovat myös osallistuneet NY 6H-leiriin, kertoo Uusimaan aluepäällikkö Mirja Ahvenainen. (Ks. Liite 9.)

Työelämän yhteistyö on kouluille erittäin tärkeää. Sen ansiosta nuoret saavat tutustua lähiympäristönsä toimijoihin, yrityksiin ja työntekijöihin. Näin he saavat roolimalleja tulevaa työelämäänsä varten. Monelta nuorelta puuttuu tietämys työhön kuuluvista oikeuksista ja velvollisuuksista. Nuorilta puuttuu työelämävalmiudet. Työelämässä tarvittavia valmiuksia on monenlaisia kuten vuorovaikutustaidot, esiintymistaito ja itsenäisen toimimisen taito. Kaikkia näitä opetellaan koulussa useiden vuosien ajan. Silti nuoret kokevat epävarmuutta tällä saralla edelleen. Ehkä ilmiöoppimisen ja työelämäyhteistyön kautta nuoret saavat tulevaisuudessa parempia valmiuksia näihin tärkeisiin taitoihin. Poikelan ja Järvelän (2009) mukaan kokemuksellinen oppiminen vaatii aina itse koettua oppimisympäristöä. Havainnointi on yksi kokemuksellisen oppimisen vaiheista. Koska konkreettinen kokemus on oppimisen lähtökohta ja tulos, se ei ole vielä itsessään refleksiivistä toimintaa vaan se on mielen sisäinen kohde, asia tai ilmiö, jota havainnointi, käsitteellistäminen ja kokeilu muokkaavat. Toisin sanottuna refleksiivinen oppiminen käynnistyy vasta kokemuksen pohdinnasta ja etenee ymmärryksen rakentamiseen, lopulta se varmentuu itse tekemisen kautta. Näin meille syntyy uusia kokemuksia.

(Poikela & Järvinen 2009, 180–181.) Näiden kokemusten myötä syntyy uusia näkemyksiä ja ymmärrystä.

Peruskoulussa tutustutaan työelämään ”maistiaisina”, TET- harjoitteiluina ja Taksvärkkipäivinä, mutta ilmiöoppimisen kautta nuorille voi aueta suurempia ahaa-elämyksiä työnteosta ja ammateista. Tehtäviin ja ilmiöpohjaisiin projekteihin käytetään paljon aikaa. Asioiden ja ilmiöiden käsittely on sisällöllisesti laajaa ja moniulotteista, jos luokka tutkii vaikka ilmiötä tuli, he tutustuvat esimerkiksi samalla palomiesten sekä mahdollisesti kokin tai vaikka hitsaajan ammatteihin.

Monille nuorille tulevaisuuden ammatti ei ole hahmottunut täysin tai ei ole laisinkaan käsitystä siitä mitä se voisi edes olla: mistä olen kiinnostunut, mitä haluan tehdä isona. Näin todettiin myös Nuorisosiainkeskuksen teettämässä Kaveri keskiössä tutkimuksessa. Raportissa käsitellään NuHa hanketta, jossa on kysely nuorilta tulevaisuuden ammatillisista ajatuksista. Vastaukset olivat yleisimmin - ”en mä tiiä”, tyyppisiä. Helsingissä Nuorisolautakunta päätti 8.11.2013 aloittaa nuorisosiainkeskuksen suunnantarkistuksen, jonka tuloksena määriteltiin kaupungin nuorisotyölle muun muassa uusi tehtävä ja päämäärä sekä lähivuosien painopisteet. Tässä hankkeessa haluttiin osallistaa helsinkiläiset nuoret, oma henkilökunta ja sidosryhmien edustajia. Näin syntyi NuHa eli nuorten havainnointi ja haastattelut -hanke. NuHassa idea oli jalkauttaa kaikki työntekijät nuorisosiainkeskuksen omien toimipaikkojen ulkopuolelle juttelemaan nuorten kanssa näiden vapaa-ajasta. NuHan tavoitteena oli kerätä tietoa ja vahvistaa nuorisosiainkeskuksen tuntumaa nuorten maailmaan.

Nuorten havainnointi ja haastattelut -projektissa (NuHa) 353 nuorisosiainkeskuksen työntekijää aina nuoriso-ohjaajista IT-tukeen jalkautui työpareittain eri puolille Helsinkiä haastattelemaan nuoria heidän vapaa-ajastaan. Haastattelu tehtiin yli tuhannelle 9- 20+ -vuotiaalle nuorille. (Nuorisosiainkeskus 2015.)

Tässä ilmiöoppiminen tulee loistavasti jo peruskoulun aikana avaamaan ja mahdollisesti tukemaan myös näitä kysymyksiä kun lähde-

tään tutkimaan itselle mielenkiintoisia ja askarruttavia kysymyksiä ja ilmiöitä moniulotteisesti sekä teoriassa että käytännössä. Ilmiöoppiminen saattaa avata näkemystä tulevaisuuden haaveista ja mahdollisuuksista.

Tänä päivänä ymmärretään, että ihminen oppii kaikista parhaiten, kun oppiminen tapahtuu omaehtoisesti ja on omasta kiinnostuksesta lähtevää. Näihin perustuen koulun tehtävä voisi olla nykyään paremminkin kiinnostuksen herättäjä ja kysymysten asettelija.

Ilmiöoppimisen avulla nuoret voivat jo varhaisessa vaiheessa alkaa suunnittelemaan opintopolkuaan, motivoimaan itseään ja tulla tiedonhaluisiksi. Ilmiöoppiminen toimii myös yhteiskunnallisesti. Koulut tekevät yhteistyötä monien eri tahojen ja järjestöjen kanssa. Nämä avaavat mahdollisesti ovia nuorille heidän tulevaisuudessaan ja auttavat verkostoitumaan esimerkiksi harrastusmahdollisuuksien kautta. Ne tarjoavat myöhemmin esimerkiksi vapaaehtoistyötä ja näin auttavat nuoria toimimaan aktiivisina yhteiskuntamme jäseninä. Koska ilmiöoppimisen kautta tutustutaan myös moniin harrastuksiin, tarjoaa se nuorille mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja kokeilla uusia, ehkä jopa yllättäviäkin harrastusmahdollisuuksia. Moni nuori löytää kipinän uuteen harrastukseen juuri sattuman kautta. Tämä on myös mainio tapa saada yksin pelaavat nuoret kotisohvilta sosiaaliseen seuraan.

Tutustuminen ammatteihin ja järjestöjen toimintaan ilmiöoppimisen kautta avaa näkökulmia nuorelle muun muassa kun hän pohtii tulevaisuuden ammattiuria. Samalla nuori kartoittaa näkemystä ja käsitystä ympärillä toimivista tahoista ja yhteistyökumppaneista, joita voi hyödyntää muun muassa kesätyön haussa.

3.3 Osallisuus ja aktivointi terveysosaamisessa

Paakaran (2014) luennon mukaan terveysosaaminen on meille kaikille taito, jota oletamme kaikkien ihmisten osaavan. Terveysosaamisen määrite pitää sisällään teoreettista tietoa, käytännön taitoa, kriittistä

ajattelua, itsetuntemusta ja eettistä vastuunottoa. Teoreettinen tieto luo perustaa muille osatekijöille. Kun ihmisellä on terveysaiheisiin liittyvää faktatietoa, on hänellä kyky tunnistaa, muistaa, listata, kuva- ta ja nimetä. (Paakari 2014.)

Käytännön taidot ovat kyky käyttää teoreettista tietoa erilaisissa käy- tännön tilanteissa kuten oman annoksen kokoamisessa tai ostopää- töksiä tehdessä. Kriittinen ajattelu herättää uteliaisuutta ja epäilyä. Kyky arvioida tietoa, argumentoida, päätellä, tehdä johtopäätöksiä, selvittää asioiden välisiä yhteyksiä tai syy-seuraussuhteita, hahmot- taa kokonaiskuvaa ja luoda uutta antavat meille avaimia. (emt. 2014.)

Miksi on tärkeää oppia terveysosaamista? Koska se on jokaisen kansa- laisen perusoikeus. Se on tietoa ja ymmärrystä itsestä, muista ja ympäröivästä maailmasta. Koulussa opetettava terveysosaaminen valmistaa oppilaita tulevaisuuteen. Sillä on yhteyttä nuorten terveys- tottumuksiin, terveyteen ja hyvinvointiin sekä terveyseroihin. Terveys on voimavara jonka varaan monet hyvinvoinnin ja hyvän elämän osa- tekijät rakentuvat. Terveys luo perustan ihmisen toiminta- ja työkyvyll- le.

Terveystieto on kansainvälisesti opetettava aihekokonaisuus koska sen yleissivistyksellä, arjen taidoilla ja terveyden arvoilla on laajat ja moniulotteiset vaikutukset. Terveysopilla on monitieteellinen perusta. Siihen sisältyy lääketiedettä, kansanterveyttä, terveystieteitä, psyko- logiaa, yhteiskunta tiedettä muun muassa kulttuurintutkimus, yhteis- kuntapolitiikka, historia sekä käyttäytymistieteet, viestintätieteet, etiikka ja terveystaloustiede. (emt. 2014.)

Terveystieto on oppiaineena oppiaslähtöinen, toiminnallisuutta ja osallistuvuutta tukeva. Opetuksen lähtökohtana on lapsen ja nuoren arki, kasvu ja kehitys sekä ihmisen elämänselitys.

Terveyden ulottuvuudet ovat fyysiset ympäristösuhteet, yhteiskunnal- liset ja kulttuuriset sekä psyykkiset, sosiaalinen, emotionaalinen ja seksuaalinen hyvinvointi. Terveys on inhimillinen perusarvo ja vält- tämätön sosiaaliselle ja taloudelliselle kehitykselle. (emt. 2014.)

Suomessa puhutaan aika-ajoin koulujen hyvinvoinnista, eikä aina positiiviseen sävyyn. Yksinäisyys ja syrjäytymisen mahdollisuus nuorilla ovat todellisia ongelmia, joihin tulee puuttua ajoissa. Mielestäni muun muassa terveystiedon opetus on oiva kanava puuttua tämän kaltaiseen ongelmaan ennaltaehkäisevästi. Koulumaailmassa ilmiöoppiminen voi toimia huomaamattomana kanavana ennaltaehkäistä ja puuttua nuorten ongelmiin. Tätä vahvistaa myös käymäni keskustelut opetusalan henkilöstön sekä oppilaiden kanssa.

Kuten jo aiemmin totesinkin, terveystiedon opetus on hyvin toiminnallinen oppiaine. Toiminnallinen oppiminen on kokonaisvaltaista toimintaa. Välimaa ja Kaisla (2009) kuvailevat toiminnallisuuden sisältävän mietiskelyä, ajattelua, keskustelua ja osallistumista. Osallistumisen muotona voi olla mikä vain tapa oppia. Se voi olla kirjallista, musiikillista tai vaikka liikkeellistä. Toiminnallinen opetus on aina oltava tavoitteellista toimintaa. Sen perusajatuksena on, että oma ajattelu kehittyy toiminnan kautta. Toiminnallinen oppiminen perustuu kehoon ja aistikanaviin kohdistuvasta kokemuksesta ja elämyksestä. Näin kokemukseen liittyy aina myös jokin tunnetaso.

Toiminnallisuuden määrittelemisen ei ole näin ollen helppoa eikä yksiselitteistä. Toiminnallinen opetus ei ole rajattavissa oleva opetusmenetelmä, mutta se joka tapauksessa osallistaa oppilaita toimimaan aktiivisina tiedon etsijöinä, ajattelijoina, toimijoina ja ongelmanratkaisijoina. (Välimaa & Kaisla 2009, 111–113.)

4. LUOLAJAN KOULUN NELJÄNNEN LUOKAN ILMIÖOPPIMISTA TERVEYSTIEDON OPETUKSESSA

Olin alusta asti mukana suunnittelemassa neljännen luokan ilmiöoppimisen opinto- jaksoa. Ohjasin kaikkia tunteja niin koko ryhmälle kuin oppilaiden muodostamille pienemmille työskentelyryhmille. Pidin päiväkirjaa havainnoistani ja kokemuksistani, keskustelin oppilaiden kanssa heidän kokemuksistaan ja tein pohdintoja heidän ideoidensa perusteella.

Päiväkirjaa pidin havaintojeni tukena, jonka pohjalta tein myöhemmin arviointianalyysiä. Projektin lopussa keskustelin opettajan kanssa hänen mielipiteistään ja kokemuksista ilmiöoppimisesta. Näillä menetelmillä pyrin liittämään tutkimiani asioita yhteen ja analysoimaan ilmiöoppimisen toimintakulttuuria Luolajan koulussa.

Aloittaessani toiminnallisen osuuden ilmiöoppimisen havainnoinnissa, lähdimme liikkeelle neljännen luokan opettajan kanssa yhteisillä suunnittelu palavereilla toukokuussa 2015. Päätimme, että aiheeksi otettaisiin ruoka koska se on helppo aihe ensiaskeleeksi niin opettajalle kuin oppilaillekin ilmiöpohjaisessa opiskelussa. Sovimme muutamista ensimmäisistä menetelmistä, joita opettaja tulee käyttämään. Ilmiöpohjaisessa oppimisessä on käytettävissä useita eri pedagogisia menetelmiä suunnittelun ja toteutuksen tukena. Niistä tällä kertaa sovelsimme muun muassa ongelmalähtöistä oppimista, yhteisöllistä oppimista ja tutkivaa oppimista.

Alun jälkeen päätimme katsoa uudestaan mihin suuntaan lähdemme seuraavaksi tässä projektissa etenemään. Ilmiöoppimisessä on juuri se hauskuus tai haaste, että ei voi kovin valmiiksi ja veden pitäväksi suunnitella koko opintokokonaisuutta, koska sen ideana on nimenomaan joustavuus, ennakkoluulottomuus ja yllättävyys, johtuen oppilaslähtöisyydestä. Tietenkin esimerkiksi yhteistyökumppaneita on syytä miettiä jo etukäteen valmiiksi niiltä osin kuin se on mahdollista sekä suunnitella toiminnallisuutta pohjautuen johonkin pedagogiseen menetelmään, joka auttaa arvioinnissa sekä opiskelun havainnoinnissa.

Toimin luokahuoneessa havainnoitsijana omassa kouluohjaajan roolissani. Havainnoin ryhmän toimintaa, lasten oppimista ja kehittymistä itseohjaavuuteen sekä opettajan ohjaustyyliä ja sen vaikutuksia oppimiseen. Arviointia käytetään tuottamaan havaintoaineistoa opetus- ja oppimisprosessin etenemisen seuraamiseksi ja pohtimiseksi. Mihin kiinnitämme havainnoinnissa huomiota? Havainnoinnissa olennaisin kysymys ei ole se, osaako oppilas suorittaa tietyt tehtävät vaan se, miten hän pystyy selviytymään uusista ongelmatilanteista ja miten hän soveltaa opittua tietoa sillä

hetkellä. Eli arviointia käytetään siihen, miten oppija pystyy kehittämään ja laajentamaan taitojaan ja tietämystään. Tästä syystä oppimisessa tarvitaan sisällöltään ja vaikeustasoltaan vaihtelevuutta tehtävissä ja tilanteissa, joissa havainnointia suoritetaan. (Korhonen & Leppilampi 1994,178–181.)

Opettajien kokemukset nuorten osallisuudesta ja aktiivisuudesta pohjautuu suurimmalta osin perinteisiin opettajajohtoisiin, pedagogisiin menetelmiin, toki aina joukkoon mahtuu edelläkävijöitäkin. Oma näkemykseni on, että koulut tarjoavat pitkälti vain tuttuja ryhmä- tai paritöitä, diskoja, oppilaskunnan toimintaa ja luokkaretkiä aktivoinnin ja osallisuuden näkökulmasta. Nuoret ovat samoilla linjoilla kun heidän mielipidettään kysytään asiasta. Näin ollen osa oppilaista kokee koulun jopa tylsäksi, jossa vaan pitää käydä ja opiskella kiireisissä aikatauluissa.

Terveystieto kuuluu ihmisen elämään, syntymästä aikuisuuteen. Se on hyvin laaja ja monipuolinen aihealue. Koska havainnoin alakoulun neljättä luokkaa, on tekeminen tässä(kin) oppiaineessa sopeutettava tälle ikäryhmälle sopivaksi. Seuraavaksi kuvailen tekemääni aineistonkeruuta neljännen luokan ilmiöpohjaisesta opiskelusta terveystiedon opinnoissa.

Tämä oli todella innostava hetki aloittaa ilmiöpohjaisen oppimisen havainnointi aidossa oppimisympäristössä ja saada näin teorialle konkreettista tukea. Arviointini ilmiöoppimisesta toimii samalla kannustimena muille Luolajan koulun opettajille.

Ilmiöoppimisesta puhuttaessa, tuntuu kaikki olevan opettajille selvää, mutta itse toteutuksen suhteen he ovat kuitenkin hieman vastahakoisia tai epäroivia. Mistä tämä johtuu? Syynä saattaa olla, että opettajat kokevat ilmiöoppimisen myötä poistuvansa omalta tutulta mukavuusalueeltaan.

Ilmiöiden ja opintokokonaisuuksien toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tai suoraa käyttöön otettavaa mallia. Ilmiöoppimisen suunnittelemisen ja siinä opetuksen eteenpäin vieminen on samanlaista kuin muidenkin uusien opetusmenetelmien ja opetustilanteiden kokeileminen: testaamalla ja tekemällä oppii parhaiten. Vaikka kaikki ei aina menisikään täydellisesti

ja suunnitellusti, tapahtuu joka kerta jotain oppimista aivan varmasti. Ei ole olemassa mitään yksiselitteistä ohjeistusta, tyyliä tai menetelmää siitä, kuinka hyvä opetus syntyy ja millainen on hyvä opettaja. Opettajat toimivat ja ohjaavat aina omalla persoonallaan ja sen hetkisellä osaamisen tasollaan. Oppilaiden ajattelu, luovuus, eri osa-alueiden osaaminen, yhteistyötaidot ja motivaatio kehittyvät erilaisten opetusmenetelmien avulla, ja siksi monipuolisuus opetuksessa onkin tärkeää. Hyviä tuloksia saadaan monilla eri tavoilla, eikä epäonnistumista pidä pelätä, vaan ottaa sekin uutena oppina.

4.1 Ensimmäinen askel

Aivan aluksi oppilaille kerrottiin, että olen havainnoimassa heidän opiskeluaan ja kirjoitan muistiinpanoja. Oppilaat tietävät, että opiskelen työn ohessa. Koska olen tuttu näky luokassa, eivät oppilaat muuttaneet käyttäytymistään millään tavoin vaan jatkoivat toimiaan tuttuun tapaan kuten yleensäkin.

Ensimmäisellä tunnilla oppilaat eivät vielä tieneet mitä olimme aloittamassa. Opettaja aloitti tunnin sana – mielenyhtymä leikillä esim. ilma – ilmapallo, Kuuma – sauna ym. Sitten muutettiin leikkiä niin, että piti ajatella sanaa – ruoka, mitä kaikkea siitä tulee mieleen. Opettaja kirjoitti sanan taululle, josta hän lähti oppilaiden johdolla työstämään sitä käsitekartta tekniikalla. Lapset tuntuivat olevan hiukan hukassa tässä vaiheessa, selkeästi menetelmä oli heille vieras, mutta pian alkoi sujua ja päästiin vauhtiin. Taululle saatiin muun muassa kattila, lettu, tuli, lämmin maa (loma-kohde), aurinko, kesä, maito, uuni, kiehumispiste, jano ym.

Seuraavaksi opettaja teki yhteenvetoja käsitekartan sanoista, ja muodosti ”pääryhmiä”, joihin sanat asettuivat. Ryhmiksi muodostuivat: *ruuan eri muodot* (erilaiset ruuat ja maut), *tuli* (sen hallinta, muodostuminen, olo-tilat), *luonnon ihmeet* (viljelykasvit ja luonnonvaraiset raaka-aineet, raaka-aineiden kasvattaminen ja viljely), *kierrätys* (kompostointi), *avaruus-* (au-

rinko, kasvihuoneilmiö), *ihminen* (nälkä, jano, hikoilu, ruuansulatus, aistit), *eläimet* (tuotanto eläimet), *ruoan valmistus tarvikkeita* (teräs, teflon, silikoni) sekä *tunteet* (ystävyyks, rakkaus, lämpöiset värit). Tässä kohtaa oli mielenkiintoista huomata miten laajasti yksi sana lähti tuottamaan ajatuksia, kysymyksiä ja keskustelua. Kiertelin luokassa kuuntelemassa ja kirjauttamassa itselleni muistiin oppilaiden ajatuksia tästä menetelmästä ja muusta mielessä olevista ajatuksista ja tuntemuksista. Oppilaista oli hauskaa saada pohtia ja keskustella yhdessä asioista tällä menetelmällä.

Keskustelimme luokassa syntyneistä ajatuksista ja avasimme käsitteitä, joita oli keskustelussa noussut. Tässä kohtaa lapset olivat jo aktiivisempia kuin alussa, heistä näkyi innostuneisuus ja oivallus kun he löysivät asiayhteyksiä, myös ryhmän positiivinen dynamiikka antoi turvallisen tilan vuorovaikutukselle ja omille ajatuksille ja ihmettelylle.

Seuraavaksi oppilaat jaettiin toimimaan pienryhmiin, jossa he pääsivät jakamaan ajatuksiaan ideariihessä. Samalla he pohtivat kuinka he voisivat lähteä tutkimaan valitsemaansa aihetta ja mitä kaikkea kukin tiesi valitsemastaan ilmiöstä jo entuudestaan sekä mitä kysymyksiä ilmiöt oli herättänyt heissä. Jokainen ryhmä pohti eri aihealueita, ”pääryhmää”. Oppilaat kirjoittivat ryhmissä oman käsittekartan, johon he kokosivat kyseisiä asioita. He antoivat myös ryhmilleen nimet. Hetken keskustelun jälkeen ryhmät saivat keskenään jakaa jokaiselle tarkennetun, rajatun aihealueen, jota jokainen lähtisi syvemmin tutkimaan itsenäisesti. Tässä vaiheessa osalla oppilaista oli huomattavissa pientä hämmennystä ja epäröintiä kun aikuiset jäivät ohjeistuksen jälkeen enemmän taustalle eikä, kuten tavallisesti, vahvasti ohjeistamaan ja auttamaan päätöksenteossa.

Opettaja ohjeisti oppilaita pitämään tutkimuksistaan oppimispäiväkirjaa, johon kirjoitetaan kaikki mahdollinen mieleen tuleva aiheen ympäriltä, mitä on tehnyt, haastattelut, opiskelun haasteet ja mukavat jutut, menetelmät joita on käyttänyt sekä kaikkia mahdolliset muutkin ajatukset, joita tutkimustyön tekeminen tuottaa. Tätä oppimispäiväkirjaa opettaja tulisi käyttää arvioinnin osana. Minusta oli erittäin tärkeää ja hyödyllistä kertoa

heti alussa oppilaille arvioinnin perusteet, tästä moni sai lisämotivaatioita tehdä tutkimustaan mahdollisimman hyvin, mutta toisille motivaatioksi riitti, että pääsi tutkimaan ilmiötä erilaisilla menetelmillä kuin aikaisemmin, huomattavasti laajemmin ilman kiireen tuntua ja itsenäisesti omalla tyyliään. Päiväkirjan pito oli kaikille oppilaille uusi opiskelu menetelmä, joten sitä ohjeistettiin tarkemmin. Päiväkirjan pito osoittautui haasteelliseksi myös niille jotka pitivät kirjoittamisesta sillä oppilaiden oli hankala muistaa pitää päiväkirjaa. Ei ymmärretty tai sisäistetty, mitä piti kirjoittaa ja miksi.

Oppilaille kerrottiin, että tällä kertaa tutkimusta tehtäisiin myös koulun ulkopuolisella ajalla. Tämä oli suuri mullistus monelle ja aiheutti ihmettelyä, jännitystä, innostusta, mutta myös ärsytystä. Opettajan ohjeisti kuinka kotona voisi tehdä tutkimusta ja keneltä voisi pyytää apua esimerkiksi, jos halusi kokeilla ruuanlaittoa kotona tai sytyttää nuotiota aikuisen kanssa makkaran paistoa varten.

Oppilaille tavoitteiden asettaminen on ohjaamisen keskeisempiä tehtäviä. Oppilaille on tärkeää, että tavoite on mielekäs, riittävän selkeä ja saavutettavissa, mutta myös riittävän haasteellinen. Erityisesti tulee huomioida lapset, joilla on oppimisen haasteita. Heille mielekkään ja tavoittelemisen arvoisen taidon toteuttaminen on jo sinällään haasteellinen tehtävä. (Kovanen & Uotinen 2006, 111.)

Ilmiöoppimisen toteutukselle ei ollut suunniteltu tiukkoja aikaraameja, mutta kokonaisajaksi opettaja päätti kuukauden. Koulussa käytimme useita tunteja oppilaiden kanssa tiedon etsintään. Lähteinä he hyödynsivät internetiä sekä kirjallisuutta. Oppilaat tarvitsivat paljon tukea oleellisen tiedon löytämisessä sekä atk-taidoissa. Valtaosalle tiedon etsiminen internetistä oli hankalaa ja medialukutaidot vasta alkumetreillä. Huomasin myös, että oppilaat eivät osanneet ohjata toisiaan eikä ryhmässä työskentely ollut hallussa. Koulussa tehdään monenlaisia pieniä ryhmätöitä. Ongelmaksi näissä saattaa kuitenkin muodostua se, että oppilaat eivät sitoudu työskentelemään tasapuolisesti, vaan osa jättäytyy ”vapaamatkustajiksi” eivätkä silloin opi kunnolla opiskeltavaa asiaa. ”Vapaamatkustaja” ei myöskään opi jokaisen osallisuuden tärkeyttä yhdessä tekemisessä.

Oppilaat ovat tietenkin eritasoisia. Asiantuntijuuden ja tiedon jakamisen kannalta eritasoisuus ei ole ongelma vaan rikkaus. Oppilaiden erilaiset näkökulmat ja osaamisen taso täydentävät toisiaan.

Keskustelin opettajan kanssa havainnoistani ja totta oli, että yhteisöllinen tekeminen oli ollut vähäistä ja vielä alkuvaiheessa. Töiden edetessä ryhmässä alkoi näkyä muutoksia. Lyhyessä ajassa kahdessa ryhmässä alkoi yhteistyö parantua huomattavasti. Ryhmässä käytiin keskusteluja, he jaikoivat puheenvuoroja ja he todella kuuntelivat toisiaan. Oppilaat alkoivat auttaa toisiaan tiedon etsinnässä sekä kokoamisessa. He olivat kiinnostuneita ja innostuneita toistensa tekemästä työstä ja yhdessä tekemisestä.

Päätavoitteiksi opettaja asetti kaikille yhteistyön ja ryhmätyötaidot, tiedonetsinnän ja oppimispäiväkirjan opetteluun sekä vuorovaikutustaidot. Oman mielipiteen ilmaisemisen ja perustelemisen, päätöksenteon, kannustamisen harjoittelu olivat myös osa tavoitteista. Oppiaineeseen liittyvät tavoitteet olivat jokaiselle henkilökohtaisia. Tarkoitus oli osoittaa syvempää ymmärrystä ilmiöstä. Asetettuja tavoitteita oli paljon, mutta ne olivat perusteltuja koska luokassa on myös erityisoppilaita. On parempi asettaa riittävästi tavoitteita, jolloin jokaiselle löytyy varmasti myös niitä tavoitteita, jotka ovat helposti saavutettavissa ja myös niitä, joiden eteen pitää tehdä töitä.

Viimeisillä kerroilla ryhmät saivat koota yhteistä tuotostaan, jonka he sitten opettaisivat muille. Loppuesittely pidettiin näyttelykävelynä (Gallery walk-menetelmä 2015). Tämäkin menetelmä oli oppilaille uusi ja siksi erittäin haasteellinen. Tässä menetelmässä kaikki oppilaat jaetaan sekaryhmiin. Uudet ryhmät kiertävät tilassa jokaisen ”pääryhmän” pisteillä. Jokainen ryhmän jäsen esittelee ja opettaa vuorollaan muille ryhmänsä jäsenille oman ”pääryhmänsä” tuotoksen. Tämä menetelmä vaatii muun muassa sen, että esittelijä on sisäistänyt ”pääryhmänsä” tekemän tuotoksen kokonaisuudessaan. Kiertelimme opettajan kanssa kuuntelemassa esityksiä. Monet hoitivat osuutensa loistavasti, osaa jännitti, mutta silti he hoitivat osuutensa hienosti.

Loppuen lopuksi oppilaat pitivät tästä esittelytavasta koska saivat itse toimia opettajina. Oli mielenkiintoista kuulla oppilaiden esityksiä ja huomata heidän oppimisensa taso ja muutoksia aktiivisuudessa, rohkeudessa sekä asiasisältöjen ymmärtämisessä ja siinä miten ne linkittyvät toisiinsa. Tulokset tältä osin olivat loistavia. Ne motivoivat jatkamaan ilmiöoppimista, haasteista huolimatta.

Oppilas rakentaa tietämystään ja oppii uutta olemalla vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja hankkimalla uutta tietoa omakohtaisen kokemuksen ja toiminnan kautta, toimimalla yhdessä toisten kanssa. (Sahlberg & Leppilampi 1994, 26.)

4.2 Loppupäätelmiä ja yhteenvetoa opiskelusta

Myöhemmin opettaja piti oppilaille kyselyn siitä miten he olivat kokeneet kuluneen projektin, mikä oli haastavaa ja mikä oli mieluisaa. Vertailllessani oppilaiden vastauksia moni koki tiedonetsinnän ja itsenäisen työskentelyn (niin koulussa kuin kotonakin) työlääksi eikä niin hauskaksi kun tehdessään töitä ryhmän kanssa. Moni oli sitä mieltä, että ryhmässä työskentely ja toisten tuki oli tarpeellista ja se koettiin tärkeäksi. Kaikki kokivat myös toisille opettamisen erittäin hauskana ja itselle opettavaisena kokemukse-
na. Omat kokemukseni ja havaintoni olivat samantyyppiset. Toiset ryhmät saavuttivat tavoitteet paremmin kuin toiset. Yhdessä toimimisen ja yhteistyön taidot ovat perustaitoja, jota jokaisen tulisi hallita elämässään. Siksi niitä on hyvä alkaa harjoittelemaan hyvissä ajoin, pieninä paloina kerrallaan.

Asioiden lopullinen yhdistäminen koettiin haasteelliseksi. Oppilaiden mielestä oli vaikeaa tietää mikä oli oleellisinta tietoa kunkin työssä. Samaa epätietoisuutta koettiin omien töiden tietoperustaa tehdessä. Minunkin havaintojeni mukaan tämä oli juuri näin. Koska tämänlaista työmuotoa ei oltu harjoiteltu aikaisemmin, on sanomattakin selvää, että uuden opettelu on vaikeaa ja vie aikaa, tulee turhaantumisen tunteita ja jopa kiukkua. Nämäkin tuntemukset kuuluvat osaksi oppimisen prosessia. Tämä on kuitenkin tärkeä taito, jota on saatava harjoitella. Vaikka alussa oppilaat olivat

innostuneita valitsemastaan aiheesta, innostus laski kun tietoa rupesi tulemaan paljon. Siitä ei osattu poimia oleellisia kohtia tai yhdistää asioita todelliseen elämään, jonka kautta niitä olisi ollut helpompi ymmärtää. Näin ollen alku tutkimustyössä koettiin työlääksi, vaikka samalla oppilaista tekemisen muoto oli kivaa.

Lähes kaikki olivat sitä mieltä, että opettajan ja minun, ohjaajan rooli, oli välttämätöntä ja tarpeellista. Samalla oltiin sitä mieltä, että oli mukavaa kun aikuiset eivät olleet koko ajan neuvomassa.

Ohjasin oppilaita silloin kun he pyysivät tai näyttivät tarvitsevan ohjausta päästäkseen työskentelyssään kiinni asiaan tai purkamaan turhaantumistaan. Kiertelin luokassa ryhmästä toiseen kysellen heidän ideoistaan ja edistymisestään. Tarpeen tullen annoin vinkkejä esimerkiksi tiedonhaakuun. Etupäässä kannustin oppilaita ideoimaan ja toimimaan yhdessä. Tämä lisääntyikin opintojakson edetessä. Lapset jakoivat ideoitaan myös toisille ryhmille.

Päätelmäni tästä oli se, että opettajan kanssa onnistuimme tarjoamaan oppilaille heidän kaipaamaansa tukea ja ohjausta sopivassa suhteessa. Jätimme tilaa oppilaiden omille ajatuksille, he saivat harjoitella epävarmuutta ja epäonnistuneita yrityksiä turvallisesti ryhmässä, tuttujen aikuisten valvonnassa.

Ilmiöoppiminen tarjosi oppilaille uusia toiminnallisia menetelmiä, joista jäi jokin kokemus. Ensi kerralla opettaja varmasti valitsee toisiakin menetelmiä, mutta mielestäni on hyvä kokeilla, mikä voisi toimia ja mikä ei. Kokonaisuuteen opettaja ja oppilaat olivat erittäin tyytyväisiä. Pienet vastoinkäymiset ja yllätykset olivat kaikesta huolimatta tervetulleita rutinoituneeseen arkeen. Kaikki kokemukset toimivat oppimisen ja uudelleen arvioinnin paikkana myös opettajalle.

Luovat menetelmät sekä erilaiset oppimisympäristöt tuovat kouluihin lisää yhdessä tekemisen kulttuuria arjen keskelle. Yhteisöllisyys ja sen merkitys korostuvat. Tämän opinnäytetyöni toiminnallisen vaiheen jälkeen oli selvästi havaittavissa lisääntyntä positiivista keskustelua ja ideointia opetta-

jahuoneessa. Sain myös opettajalta pyytämäni suullista palautetta omasta osuudestani neljännen luokan ohjaamisesta.

Nyt vaaditaan opettajilta uutta asennoitumista ja uudelleen ajattelemista, kun tavoitteena on ohjata ja opettaa oppilaita enemmän itsenäistävään työskentelyyn, jonka tavoitteena on, että mahdollisimman monet oppijat voisivat hankkia itselleen valmiuksia oman oppimisensa ohjaukseen. Opettajahenkilöstön on syytä katsoa tulevaisuuteen ja arvioida omaa ja koulunsa toimintaa oppijan näkökulmasta. (Korhonen & Leppilampi 1994, 54–55.)

Neljäs luokka teki ruokailmiönsä liittyen vielä opintoretken Turengin jäätelötehtaalle 25.5.2015

Oppilaita kiinnosti erityisesti tehtaan työntekijöiden ammatit sekä tietysti jäätelöbaarin tarjoamat herkut. Ammatteja jäätelötehtaalla oli muun muassa insinööri, maistaja, sähkömies, putkimies, tuotantokoneiden hoitaja. Opas kertoi hyvin ammattitaitoisesti, mitä koulutuksia eri ammattilaisilla oli ja mitä tutkintoja ammatit vaativat sekä millaisia koulupolkuja pitkin oli mikäkin ammatti mahdollista saavuttaa. Monet ammatit vaativat yliopistotutkinnon tai ammattikorkeakoulututkinnon, tämä tieto herätteli useampaa oppilasta miettimään omaa asennoitumistaan ja panostustaan koulunkäyntiin jo tässä vaiheessa alakoulua.

Oli ilo huomata miten oppilaat pystyivät löytämään samaistumista ammattialoihin omien harrastusten tai mielenkiintojen kautta muun muassa ruoanlaitosta kiinnostunut oppilas ryhtyi pohtimaan maa- ja metsätalouden ammatteja sekä muita ravintopuolen koulutusmahdollisuuksia. Tietokoneista kiinnostuneet oppilaat löysivät yhteyden muun muassa markkinointiin ja toimeliaat käsillä tekijät innostuivat muun muassa putki- ja sähkömiehen työtehtävistä.

Maistajan ammatti oli erittäin mielenkiintoinen ja oppilaille täysin uusi ammatti. Oppilaat esittivät laajasti kysymyksiä, joita tämä ammatti

heissä herätti. Maistajan ammattiin kuului esimerkiksi herkän ja erottelevan makuaistin ylläpitäminen. Tämä tarkoitti, että he eivät voi olla tupakoitsijoita tai kovin tulisen ruoan ystäviä. Maistajan oli pidettävä hyvää huolta myös fyysisestä kunnostaan. Nämä oivallukset saivat asiasta kiinnostuneet miettimään muun muassa valintoja terveyden ja terveellisten elämäntapojen suhteen. Myöhemmin oppilailta tuli loistavia kommentteja ja oivalluksia kun he huomasivat asioilla olevan selkeitä yhteyksiä toisiinsa.

Oppilaat tutustuivat jäätelön maistamisen lisäksi jäätelön tuotantoon ihan sen ensimmäisestä alkutaipaleesta kohti kaupan pakasteallasta. Opintokäynti oli kysymyksiä herättävä, toiminnallinen ja osallistava kokemus niin oppilaille kuin myös aikuisille. Oli mielenkiintoista seurata oppilaiden reaktioita oivallusten hetkellä sekä kuunnella heidän ajatuksiaan. Mielestäni tämä opintoretki syvensi aiemmin opittuja ilmiöitä vielä entisestään ja antoi uusia näkökulmia oppilaille muun muassa asenteiden, ammattien ja opiskelu motivaation suhteen.

Yhteenvetona koko ilmiöpohjaisesta opintokokonaisuudesta neljännän luokan kohdalla oli havaittavissa huima kehitys ja edistys oppilaiden omatoimisuudessa, vuorovaikutus taidoissa, innostuneisuudessa ja itseohjaavuudessa.

Mielestäni ilmiöoppiminen on tehokas ja monipuolinen tapa opettaa ja oppia ympäröivästä maailmasta. Kun toimintatavat suhteutetaan ikäryhmälle sopivaksi, on osallistaminen, itseohjaavuus ja aktiivisuus positiivisesti korostuneessa asemassa.

Havainnoidessani neljännän luokan ilmiöpohjaista opiskelua, olen huomannut myös opettajan rentoutuneen. Hän oli loppua kohden luottavaisempi oppilaita kohtaan ja varmempi asioiden sujuvuudesta kuin alussa, jossa vallitsi hallittu kaaos. Tämä heijastui myös oppilaisiin. Opettajan innostuneisuudella ja rohkealla, määrätietoisella asenteella on suuri merkitys oppilaiden tunteisiin, motivaatioon ja aktiivisuuteen.

Tämän kokemuksen perusteella uskallan väittää, että eri oppiaineiden integrointi yhteen ja opettajien yhteistyö saman ilmiön parissa ei tule olemaan mahdotonta toteuttaa. Se tulee kyllä vaatimaan paljon yhteistä suunnittelu-, organisointi- ja purkuaikaa ja myös joustavuutta ja uskoa edistymiseen. Se tulee olemaan haasteellista, mutta myös palkitsevaa ja virkistävää vaihtelua perinteisen luokkaopetuksen rinnalle.

5. Loppuarviointia

Opinnäytetyöni kehittämistehtävänä oli tehdä uudistusperusteinen arviointi ilmiöoppimisesta nuorten aktiivisuuden ja osallisuuden väli-
neenä. Rajasin aiheen terveystiedon opetukseen Luolajan koulussa, Hämeenlinnassa.

Oman arvioni sekä tilaajalta saaman suullisen palautteen mukaan olen onnistunut kehittämistehtävässäni. Tilaajan pääviestiksi loppuarvioinnissa nousi, että olen työlläni saanut oman työyhteisöni aktivoitumaan keskusteluihin ja jopa pienimuotoisiin kokeilujaksoihin koskien ilmiöoppimista. Tämä oli yksi päätavoitteistani työtä tuottaessani.

Aihe on hyvin ajankohtainen tällä hetkellä koko opetusallalla. Kyseessä ei ole uusi keksintö vaan uuden toimintakulttuurin kehittyminen joka on aina koulukohtainen prosessi. Opettajat tarvitsevat motivointia, rohkaisua ja kannustusta erilaiseen yhteistyöhön siirtymisessä.

Koulu on kautta aikojen ollut hitaasti muuttuva instituutio. Koulujen toimintakulttuuriin on tarkoituksella tai tiedostamattomasti liittynyt aina tietynlainen pysyvyyden eetos. Opettajan työ on mielletty itsenäisenä ammattina, ja opettaja on perinteisesti tehnyt työtään yksin oman oppilasryhmänsä tai oppiaineensa parissa. Yksin tekeminen ei tämän päivän koulussa enää riitä. Nyt tarvitaan yhteistoimintaa ja enemmän yhteisöllisyyttä. Suomessa opettajien koulutus ja ammattitaito ovat kansainvälisestikin tunnustettu korkea tasoiseksi, mutta tämän päivän haasteet vaativat kuitenkin pedagogisen asiantuntemuksen rinnalle myös toisenlaista ammattitaitoa. Tämä tarkoittaa

moni ammatillista yhteistyötä ja eri ammattialojen osaamisen yhteen tuomista. Kouluyhteisöissä tarvitaan uudenlaista joustavuutta ja asennoitumista. (Rautiainen 2005, 10–11.)

Aluksi opinnäytetyön aihe tuntui vieraalta ja hankalalta. Oli vaikea alkaa avaamaan käsitteitä ja käytänteitä. Ajattelin, että en osaa tuottaa uutta tietoa opettajakollegoilleni tai muille lukijoille. Työyhteisöltä saamani palautteen myötä olen huomannut, että olen selventänyt ilmiöoppimiseen liittyviä käytänteitä ja antanut juuri sitä kannustusta ja motivaatiota, jota on kaivattu.

Tätä opinnäytetyötä tehdessä on syntynyt oivalluksia ja herännyt paljon erilaisia ajatuksia. Koska ilmiöoppiminen on vahvasti osallistava ja aktivoiva toimintatapa, olen kiinnostunut seuraamaan miten suuri osatekijä ilmiöoppiminen tulee olemaan tulevaisuudessa Luolajan koulun opetuksessa. Se on loistava yhdessä tekemisen muoto. Luolajan koulussa teetätetään oppilaille ja henkilökunnalle tyytyväisyyskyselyt vuosittain. 2014–2015 tyytyväisyyskyselyn tulokset olivat positiivista luettavaa. Oppilaiden arvio omista mahdollisuuksistaan vaikuttaa koulussa oli 3.8 % (keskiarvo asteikolla 1-5). Uskon ilmiöoppimisen jalkautumisen myötä prosenttien nousevan ylöspäin entisestään koska oppilaat saavat vielä enemmän kokemusta muun muassa vaikuttamisesta omaan opiskeluunsa kuin myös muuhun koulun yhteiseen toimintaan. Vasta käyttöönoton ja uuden toimintatavan kokeilemisen jälkeen monen opettajan ja oppilaan on helpompi ymmärtää ja sisäistää tämä oppimisen monimuotoinen ja monien mahdollisuuksien toimintamalli.

Kannustan opettajia rohkeasti kokeilemaan oppilaiden kanssa ilmiöoppimista koska kokemus kasvattaa varmuutta ja varmuus kasvattaa positiivista ilmapiiriä.

Olen itsekin oppinut matkalla monia asioita mm. prosessikirjoittamisesta, jatkuvaa reflektointia työstäni, itsestäni sekä tämän työn tekemisestä. Olen oppinut kysymään asioista, pyytämään arviota tekemästäni työstä ja ottamaan kopin kriittisestä palautteesta. Ajanhallinta on

aina ollut vahvuuteni ja se korostui myös tämän työn parissa. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyö- prosessi on ollut haastava ja välillä uuvuttavakin, mutta samalla se on myös vahvistanut vanhoja taitoja ja antanut uusia näkemyksiä asioille. Tämän prosessin aikana olen oppinut, oivaltanut ja saanut paljon uutta myös ammatilliseen kasvuuni. Haluan kiittää kaikkia kollegoitani tuesta ja palautteesta. On ilo olla mukana luomassa Luolajan koululle uutta toimintakulttuuria.

LÄHTEET

Hätönen, Heljä 2001. Eläköön opetussuunnitelma -opas ammatillisille oppilaitoksille. Opetushallitus. Edita Ab, Helsinki, 25.

Keltinkangas-Järvinen, Liisa & Mullola, Sari 2014, Maailman paras koulu? Helsinki: WSOY, 129.

Kohonen Viljo 1994. Teoksessa Yksinään vai yhteisvoimin. Yhdessä oppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Sahlberg, P. & Leppilampi, A. Helsingin yliopisto, Vantaan täydennyskoulutuslaitos. Yliopistonpaino, Helsinki, 12.

Kohonen, Viljo & Leppilampi, Asko 1994. Toimiva koulu, Yhdessä kehittäen. Opetus 2000. WSOY, Juva, 54–55, 179–181.

Kovanen, Päivi & Uotinen, Sanna 2006. Oppi omiin käsiin. Liikuntavamma toiminnan haasteena. Opetus 2000. WS Bookwell Oy, Juva, 111.

Niemi, Hannele & Multisilta Jari 2014, (toim.) Rajaton luokkahuone. Opetus 2000. Juva: Bookwell Oy, 12–20.

OPS2016, perusopetuksen perusteluluonnos 2012, 1, 11,30.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2003, 25.

Perusopetuksen opetussuunnitelman 2014, 18–23.

Perusopetuslaki 628/1998, 852/1998.

Poikela, Esa & Järvinen, Annikki. Työssä oppimisen prosessimalli oppimisen johtamisessa ja osaamisen arvioinnissa. Teoksessa; Työ,

identiteetti ja oppiminen. Anneli Eteläpelto, Kaija Collin ja Jaana Saarinen 2009 (toim.) WSOYpro, Helsinki, 180–181.

Rautiainen, Asta 2005 (toim.). Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsingin ammattikorkeakoulun Stadian julkaisuja, sarja B: oppimateriaalit 4. Yliopistonpaino, Helsinki, 10–11.

Riihimäki Niina 2005. Erilainen oppija. Teoksessa; Nuorisotyön käsikirja. Paanan Terhi ja Tuominen Hans (toi.). Kirjapaja Oy, Helsinki. RT-print Oy, Pieksämäki, 190–194.

Sahlberg, P. & Leppilampi, 1994. Yksinään vai yhteisvoimin? Yhdesäoppimisen mahdollisuuksia etsimässä. Helsinki: Helsingin yliopisto, 26.

Sava, Inkeri 1991. Peruskoulun toiminta- ja työmuotoja kehittämässä. Teoksessa; Peruskoulun toiminta- ja työmuotoja kehittämässä. Inkeri Sava & Heljä Linnansaari (toim.). Helsingin yliopiston Vantaan täydennyskoulutuslaitoksen julkaisuja 2:1991, 41.

Sura, S. 1999. Toiminnallisuus alkukasvatukseen oppimisen edistäjänä. Teoksessa Laine, K. & Tähtinen, J. (toim.) Oppimisen ohjaaminen esi- ja alkuopetuksessa. Turku: Turun yliopisto, 219–223.

Välimaa Raili ja Kaisla Maija. 2009. Opetuksen toteuttaminen ja oppimisympäristöt sekä toiminnalliset menetelmät terveystiedon opetuksessa. Teoksessa; Terveystietoa oppimaan ja opettamaan. Jero-nen Eila, Välimaa Raili, Tyrväinen Heli ja Maijala Hanna (toim.). Jyväskylä yliopisto. Terveystiedon tutkimuskeskus. Julkaisu- ja 4. Jyväskylän yliopistopaino, 97–98, 100, 105–106, 111–113.

Julkaisematon lähde:

Paakari 2014. Luento materiaalia terveystiedon opetuksesta, Jyväskylän Yliopisto.

Internet viittaukset:

Nuorisoasiainkeskus / kaveri keskiössä, Viitattu 20.5.2015

<http://www.nuortenhyvinvointikertomus.fi/tutkimus/nuoret-helsingin-kaupungin-tutkimuksissa/kaverit-keskiössä-raportti-nuorten-havainnointi-ja>

NuHa-Hanke, viitattu 18.11.2015

http://www.hel.fi/static/liitteet/nk/150330_NuHa_raportti_netiversio.pdf

2013 kirjoitettu ilmiöopas. Projektikirjoitus paikka opettajille. Viitattu 1.2.2015. <https://sites.google.com/site/ilmioopas/theteam>

Opettajan verkkopalvelu. Opetushallituksen ylläpitämä verkkopalvelu opetuksen ja oppimisen sekä niiden kehittämisen tueksi. 2014. Viitattu 3.2.2015. <http://www.edu.fi>

Hämeen kesäyliopisto järjestää ITK-konferenssin yhteistyössä Tampereen yliopiston, Aalto-yliopiston, Helsingin yliopiston, Hämeen ammattikorkeakoulun, Opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen, Helsingin kaupungin Mediakeskuksen, Luokanopettajaliitto ry:n, Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry:n, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n ja Tekesin – teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskuksen kanssa. ITK, interaktiivinen tekniikka koulutuksessa. Viitattu 4.2.2015.

<http://www.itk.fi/2014/ohjelma/foorumi/508> sekä

<http://www.itk.fi/2014/ohjelma/foorumi/592> sekä

http://www.itk.fi/2014/files/Pedagogiikka_palaa_kirjoitus_Jarmo_pavitetty.pdf, viitattu 11.2.2015

Opetushallitus. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet:

luvut1-12.Luonnos 19.9.2014. Viitattu 4.2.2015

http://www.oph.fi/download/160358_opsluonnos_perusopetus_luvut_1_12_19092014.pdf

Ilmiöpohjaisuus opetussuunnitelman perusteisiin 2015. Viitattu 8.2.2015. <http://ilmiopohjaisuus.wikispaces.com/>

Nuorten terveystapatutkimus, NTTTT. Viitattu 16.5.2015
(http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhmat/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus.html)

[Varsinais-suomen Yes-keskus. Viitattu 12.5.2015](http://varsinais-suomen.yes-keskus.fi/2015/04/09/nuoret-tarvitsevat-tyoelamatietoa-auttai)
[http://varsinais-suomi.yes-keskus.fi/2015/04/09/nuoret-tarvitsevat-tyoelamatietoa-auttai.](http://varsinais-suomi.yes-keskus.fi/2015/04/09/nuoret-tarvitsevat-tyoelamatietoa-auttai)

[Hattulan uutiset. Viitattu 12.5.2015](http://www.hattulaan.fi/fi/uutiset/evolla-tahdattiin-tulevaisuuteen)
[http://www.hattulaan.fi/fi/uutiset/evolla-tahdattiin-tulevaisuuteen.](http://www.hattulaan.fi/fi/uutiset/evolla-tahdattiin-tulevaisuuteen)
gallery walk, viitattu 18.11.2015
<http://draivi.sykli.fi/sivu/127>

AD/HD- Liitto, viitattu 18.11.2015
<http://www.adhd-liitto.fi/adhd-tietoa>

Teemahaastattelu, viitattu 18.11.2015
[http://hui01.bh.spt.fi/vk/sotepo/tmrt.nsf/0/05A06E33B3779838C2257163004431DD/\\$file/Haastattelumuodot.pdf](http://hui01.bh.spt.fi/vk/sotepo/tmrt.nsf/0/05A06E33B3779838C2257163004431DD/$file/Haastattelumuodot.pdf)
sekä http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

LIITTEET

Liite 1. Luokasta luontoon. Mari Parikka-Nihti 2014. Suomen latu.

Liite 2. Kansalaisvaikuttaminen ja oppimisen uudet kanavat 8.-10.9.2011. <http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja>

Liite 3.

Terve nuori! <Http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja/5-3-esimerkkejae-ilmioe>

Liite 4.

Gokultturi. <Http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja/5-3-esimerkkejae-ilmioe>

Liite 5.

Ihan Pimee! <Http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja/5-3-esimerkkejae-ilmioe>

Liite 6.

Lasi. <Http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja/5-3-esimerkkejae-ilmioe>

Liite 7.

Kestävähkehitys. <Http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja/5-3-esimerkkejae-ilmioe>

Liite.8

Törmäyksiä ja kohtaamisia.

<Http://sites.google.com/site/ilmioopas/kokemuksia-ja-malleja/5-3-esimerkkejae-ilmioe>

Liite 9.

Hauskinta on vastuu. Yrittäjäyyskasvatus etenee Uudellamaalla.
[Http://varsinais-suomi.yes-keskus.fi/2015/04/27/hauskinta-on-vastuu](http://varsinais-suomi.yes-keskus.fi/2015/04/27/hauskinta-on-vastuu)

Liite 10.

Haastattelu terveystiedonopetuksesta ilmiöoppimisen näkökulmasta

Haastateltavana on luokanopettaja. Hän on kollegani Luolajan koulussa. Pohdimme yhdessä terveystiedon tärkeyttä läpi koko ihmisen kasvun ja kehityksen ajan. Terveystieto on aihealue, jota alamme opettelemaan jo pienenä ja laajennamme tietämystämme iän karttuessa.

Terveystieto on laaja oppimisen kenttä joka pitää sisällään monenlaista tärkeää tietoa. Alakoulussa opetetaan ihmisen kehitystä, ihmissuhteita ja anatomiaa ja yläkoulussa perehdytään tarkemmin huumeisiin, ruokavalioon ja liikunnan merkitykseen. Terveystieto on siis läpi elämän kulkevaa oppimista valinnoista ja niiden vaikutuksista.

Alussa pidin lyhyen esipuheen, jolla viritin vapautuneen ja rennon tunnelman aiheeseen. Järjestin haastattelun heti aamulla ennen oppilaiden tuloa, jotta päivän hektisyys ei häiritsisi keskittymistä. Paikaksi valitsin rauhallisen luokkatilan, josta oli kaunis näkymä koulumme pihalle. Nauhoitin haastattelun. Koko haastattelun luonne oli rentoa keskustelua kollegoiden kesken.

Kyseessä oli asiantuntijahaastattelu, muuta puhuimme asioista maallikoiden kielellä, "arkikielellä". Päädyin poistamaan puheesta kaikki alan termit, jotta lukijan on helpompi ymmärtää haastattelun sisältö ja käsitteet. Haastattelu on toteutettu työpaikallamme, Luolajan koulussa, Hämeenlinnassa 27.5.2015.

Haastattelu:

1. Mitä elämäntaitoja nuoret saavat terveydentiedon opiskelusta ja miten ilmiöoppiminen tukee osallistamista tässä oppiaineessa?

”Terveystietoa opiskellaan yläkoulun puolella omana erillisenä aineena, mutta alakoulun puolella se on sitoutettu muihin aineisiin. Terveystieto on elämäntaitoja opettava aine, johon lapset ovat jo perheissä tutustuneet. Pestään kädet ennen kuin mennään syömään tai käydään pesulla. Näin opitaan pidetään omasta hygieniasta huolta. Opitaan myös ehkäisemään ja hoitamaan sairauksia. Terveystieto liittyy niin moneen asiaan.

Terveystietoa opetetaan yläkoulun puolella pääsääntöisesti niin, että se on mukana jokaisella vuosikurssilla. Se syventää aiemmin opittuja asioita. Esim. alakoulun puolella tutustutaan ravintoon ja ruokaympyrään. Yläkoulun puolella tai lukiossa laajennetaan ja ymmärrystä ja tietämystä ravintoaineisiin. Medialukutaidon voi hyvinkin sisällyttää silloin vaikka kun tutkitaan eri dieettejä. Ilmiöoppiminen on alakoulun puolella jo elämäntapa tai toiminta- kulttuuri, jota on helpompi toteuttaa. Runsas tuntimäärä auttaa siinä.

Kun nuorten kasvu on kaiken haasteellisinta ja suurinta (murkku- ja teini-iässä), lähtee silloin luokanopettajuus pois ja tuleekin aineenopettajat. Toisinaan kyseenalaistan tämän, sillä he eivät välttämättä pysty huomaamaan ongelmia. Nuorille annetaan vapautta tehdä omia valintoja ja päätöksiä, mutta monella ei ole riittäviä resursseja / haluja siihen kuuluvaan vastuun ottamiseen. Nuoret tekevät valintoja tulevaisuudestaan tietoisesti tai tiedostamattaan. Tähän saumaan toivon terveystiedon ilmiö- oppimisen iskevän.”

2. Miten ilmiöoppiminen siirtyy nuoren kotiin, arkeen ja vapaa-aikaan?

”Ilmiöoppiminen sitoo käytäntöön niitä teoria asioita, joista nuori on kiinnostunut ja utelias. On paljon eri asioita miten ilmiöoppiminen sitoutuu yhteiskuntaan.

Esim. että valitsenko tehotuotetun broilerin vai otanko luomuruokaa? Valitsenko Brasiliasta tuodut viinirypäleet vai pakkasesta kotimaisia puolukoita? Tunnilla on käyty läpi mitä on tehotuotanto käytännössä,

päästöt ja saasteet, miten luomutuotteet tuotetaan. Koulu opettaa myös koteja.

Mediakriittisyys on myös tänä päivänä erittäin tärkeää. Mistä nuori tai lapsi voi tietää mikä on faktaa ja mikä on jonkun mielipide? Mikä kommentti on sitten jo rasistista tai jopa loukkaavaa? ”

3. Onko ilmiöoppiminen hyvä vai huono uudistus?

”Luulen, että siinä on vain taivas rajana. Esim. kummioppimista tai vuosiluokkaan sitoutumatonta opetusta on jo nyt. Meillä päiväkotia ja koulu on saatettu yhteen. On epäsäännöllisiä viikkotunteja ja luokattomia luokkia. Viides luokkalaiset pitävät aistiluokkia pienille oppilaille. Kun itse opettaa jotain toiselle niin silloin opit itsekin tosi paljon koska joudut pohtimaan asioita syvemmin.

Opiskelu muokkaantuu enenevässä määrin siihen suuntaan ettei välttämättä oppiaineissa ole juurikaan kirjoja. Onko se hyvä vai huono asia sitä ei vielä tiedetä varmuudella. Teknologia on todella kehittynyt ja tukee kyllä monipuolisesti opiskelua.”

4. Voitko antaa jotakin vertailupohjaa ilmiöoppimisen hyödyllisyydestä verrattuna perinteiseen opetustyyliin?

”Ilmiöoppiminen opettaa koulussa paljon kaikenlaista joka voi siirtyä nuoren arkeen ja vaikka harrastuksiin. Ilmiöoppiminen voi tuoda kaikille aisteille kokemuksia monin eri tavoin. Kokemusten kauttahan me opitaan! Ilmiöoppiminen antaa sitä aikaa pureutua kunnolla eikä ole niin kiire aina kiirehtiä asiasta toiseen.”

5. Millaisia yhteistyökumppaneita voi olla ilmiöpohjaisessa opiskelussa terveystiedossa?

”Yhteistyökumppaneista Hämeenlinnassa mainitsisin ehdottomasti päihde- puolelta mm. Ankkuritiimin, Living roomin, Nuorten selviksen. Neuvolan puolelta voi tulla kouluille sukupuoli- ja seksuaalisuusvalistusta. Terveyspuolella on useita tahoja. Yrittäjät, harrastusseurat ja järjestöt kannattaa ehdottomasti tuoda mukaan ilmiöoppimiseen. Esim. vanhuksent tai ensiapu. Sieltä löytyy hyvin laaja kirjo eri mahdollisuuksia.”

6. Mitä ajattelet teknologian painottumisesta ilmiöoppimisessä?

”Varoisin liiallista teknologiaan painottumisesta ilmiöoppimisessä. Olen sitä mieltä, että kultainen keskitie on paras. Paperia ja liitutausta tarvitaan myös tulevaisuudessa. Tarvitaan monipuolisuutta menetelmissä, välineissä ja oppimisympäristöissä eli opiskellaan mahdollisimman monimuotoisesti.”